

PODIREŠEK

99

BRANKO PIHAČ

LAMI

UVODNIK

Branko Pihač jedan je od naših najpoznatijih i najobjavljenijih SF pisaca iz vremena časopisa *Sirius*. Otišavši nedugo nakon gašenja *Sirusa* u Kanadu, Pihač na petnaestak godina nestaje sa scene. Međutim, uvrštenje njegove novele "Mačje oko" u antologiju *Ad astra* bio je povod za obnovu veza, koje su rezultirale spisateljskim povratkom, najprije u *Parseku* s jednim izvatom iz romana, a onda u prvom broju časopisa *UBIQ*, s novelom "Eliksir besmrtnosti", koja odmah izaziva oprečne reakcije čitalaca.

Krajem siječnja 2008., Pihač mi, kao uredniku *UBIQ*-a, šalje novu novelu, izvornog naslova "Most". Nažalost, već pri prvom pogledu ustanovljavam da će "Most" teško objaviti u *UBIQ*-u. Razlog je bio prozaičan: novela je imala preko devedeset kartica, a kao urednik sam bio (i još sam uvijek) u popriličnoj dilemi smijem li jednom jedinom tekstu prepustiti četvrtinu prostora predviđenog za jedan broj. Kako *UBIQ* izlazi dva puta godišnje, ni serijaliziranje nije bilo rješenje.

S druge strane, čitajući "Most", shvatio sam da se radi o jednom od bitnijih tekstova u našoj znanstvenoj fantastici u zadnje vrijeme. Iako će Pihačev pristup neki sigurno okarakterizirati naivnim i zastarjelim, docirajućim, s tendencijom da se neke stvari prepričaju umjesto ispričaju, činjenica je da u nas nisam baš vidio mnogo novela koje istovremeno gorko satirički i elegično lirske problematiziraju suvremeno postindustrijsko društvo i njegove socijalne suprotnosti, osuđujući novonarastajući globalizacijski totalitarizam i posebno pogubnu ulogu koju u zaglavljanju, pasivizaciji i konačnoj pacifikaciji gradana igra konzumerska elektronika i medijski sadržaji kojima je 'napunjena'. Prepoznajući

u "Mostu" odjeke kritičara globalizacijske civilizacije, od Chomskog, preko Naomi Klein pa do, u nekim elementima, Suvina, zaključio sam da "Most" itekako zaslужuje objavljanje. Ostalo je samo pitanje prikladne forme. Jer, kako objaviti nešto što je predugačko za časopis, a prekratko za samostalnu knjigu?

Svojevremeno sam u *Parseku* sugerirao samizdate u formi zaklamanih A5 sveščica, broja stranica i naklade prema potrebi, umnožavane fotokopiranjem. Kako je sam *Parsek* zapravo takav medij, logično je rješenje objaviti "Most" u specijalnom izdanju našeg najdugovječnijeg fanzina. Nakon konzultacija s urednikom Borisom Švelom i telefonskog razgovora u kojem je Branko Pihač prihvatio moju argumentaciju u vezi (ne)objavljanja u *UBIQ*-u i složio se s ovim oblikom publiciranja, eto "Mosta" u posebnom, 99. broju *Parseka*. Preostalo je samo obaviti urednički rad na tekstu, a kao konačni je naslov (da se izbjegne zbrka s istoimenom novelom Slobodana Petrovskog) usvojen alternativni naslov "Lami", koga je u prvoj verziji rukopisa kao takvog naveo sam Branko Pihač.

Nadam se, dragi čitaoci, da ćete priхватiti ovu novelu i ovaj, pomalo novi i neuobičajeni način objavljanja. Uvjeren sam da ima još priča slične duljine - za jednu ili dvije čak i znam - za čije će se objavljanje specijalni brojevi *Parseka* pokazati dobrim odabirom. U međuvremenu, prepustam vas zastrašujućoj viziji budućnosti (sadašnjosti?) iz pera Branka Pihača.

U Zagrebu, 23. travnja 2008.

Aleksandar Žiljak

Branko Pihač

LAMI

Lamijevo se naselje od dvadesetak koliba i potleušica nalazilo na samom rubu velikog kanjona, u koji su iz Sitija svakodnevno dovozili svakojaki otpad i koji je već na mnogim mjestima bio pun skoro do ruba. Otpad su istresali divovski rotodini, koleopteri ili dirižabli i čitava je površina kanjona bila prošarana brdašcima otpada, između kojih su uporni skupljači utabali staze da lakše dodu do udaljenih mjestesta. Otpad se jako razlikovao: bio je tu obični kućni otpad u kojem nije bilo ništa vrijednog, opasni medicinski otpad kojeg je trebalo zaobilaziti, groblje automobila, helikara i autokoptera, te raznovrsni industrijski otpad u kojem se uvijek moglo naći nešto što se moglo prodati. Dani su Lamiju prolazili u skupljanju otpada i u nadi da će jednom pronaći nešto veliko i vrijedno da za to dobije mnogo novaca. Onda više neće morati, kao ostali iz njegova naselja, životariti od skupljanja, rastavljanja i čišćenja odbačenih stvari za koje nekad od vlade, nekad od industrije, a najviše od raznih mešetara i preprodavača, dobivaju sitniš jedva dovoljan za preživljavanje. Večerima je često sjedio na rubu kanjona i gledao blještavi Siti na drugoj strani - Siti koji je noćima sjao jarko osvijetljen kvantnim pobuđivačima zraka što su iznad njega stvarali sloj meke, difuzne svijetleće izmaglice - i maštao o tome kako će jednog dana otići u Siti, vidjeti što sve тамо ima, zaraditi mnogo novaca i vratiti se u svoje malo naselje i kupiti najljepšu kuću, kakvu danas ima jedino škrti Morgan, koji vodi mjesni dućan. I popet će se na neki od nebodera i s njega promatrati svoje malo naselje, a ako se popne na onaj najviši, možda vidi i

što ima iza šume. To ga je zanimalo otkad je znao za sebe, jer su o tome kolale najrazličitije priče, a svima je zajednička bila jedna stvar: strah.

Već se godinama pričalo da će preko kanjona biti izgrađen most i zato su na trasu koja je vodila baš do njihova naselja donosili tvrdi industrijski otpad koji je trebao biti najbolja podloga. S lijeve i desne strane zjapile su na pojedinim mjestima velike jame i u njih je bilo opasno silaziti jer se otpad, naročito nakon jakih kiša, znao odronjavati, ali postojale su i relativno sigurne platforme po kojima su mogli voziti čak i mali električni teretni automobili, kojih su u naselju imali nekoliko. Te večeri, Lami je dugo sjedio na padini, ali nije se prepustio maštanjima, nego je proučavao kako najlakše doći do velike hrpe otpada iz tvornice robota kojim su tih dana rotodini popunili golemu jamu, koju su smatrali opasnim mjestom i koju su godinama zaobilazili. Kroz veliki vojnički durbin, kojeg je i samog pronašao na otpadu, razabrao je u toj hrpi mnogo dijelova robota, neotvarane kutije s mehaničkim i električnim elementima, rabljena tvornička vozila koja su obično u sebi imala vrijedne vodikove čelije i skupe module za sigurnosnu navigaciju, neke čudne uređaje i još mnogo nepoznatih stvari. Jedan od sigurnijih puteva vodio je niz padinu i kroz skriveni odvojak u kojemu je Lami još davno pronašao pećinu, za koju nije znao nitko drugi nego on i koja mu je služila kao nikad otkriveno skrovište svaki put kad bi se s vršnjacima igrao skrivača. Pećina se nalazila ispod male zaravni pokrivene travom i rijetkim žbunjem, otprilike

tridesetak stopa ispod ruba kanjona, ali je ulazila i dublje u stijenu, kamo se Lami nije usuđivao ići. Ulag je u pećinu Lami mogao uvijek prepoznati i iz velike daljine, jer se pred njim nalazilo razgranato drvo, u čiju se krošnju još davno bio zapleo veliki plastični plavi zmaj, kojega nitko nikad nije skinuo i koji se nikad nije poderao.

Zadovoljan donešenim planom, Lami je krenuo prema svojoj kolibici na kraju naselja, iza zadnjeg rasvjetnog stupa, gdje se prašnjava cesta počela gubiti u šumarku.

Rano ujutro sljedećeg dana pošao je, kao i mnogo puta ranije, s grupom starijih skupljača i svojih vršnjaka prema novom brdu otpada. Sišli su provizornim stepenicama do utabane platforme petnaestak stopa ispod ruba, na kojoj su im bila mala teretna vozila, i u njima se približili brdu koliko su mogli. Taman su izišli iz vozila, kad su se iz naselja začuli reski prasci električnih pušaka i krizi.

“Lovci na organe!”, povikao je netko i svi uplašeno pogledaše prema naselju udaljenom ni četvrt milje. Na rubu kanjona divljalo je nekoliko spodoba i pokazivalo na njih, a u blizini se zaiskrilo nekoliko hitaca iz električnih pušaka.

“Vidjeli su nas! Gađaju vozila! Neka netko pozove policiju!”, zakriči netko i grupa se rasprši prema gomilama otpada. Lami se sakrio iza jedne hrpe starih kućanskih aparata i kad je ponovno pogledao prema naselju, video je da se lovci spuštaju njihovim stepenicama prema platformi na kojoj su ostala vozila.

Sumještani s kojima je došao raspršili su se. Lami je ostao prepušten sam sebi, pa mu nije preostalo ništa drugo nego da se sakrije što brže i što bolje može. Sjetio se svojeg malog tajnog skrovišta i potrčao prema njemu. Nekoliko je puta izbio na stazu s koje je video da su njihovi progonioci već sišli s ruba kanjona. Već su bili dobrano na putu prema njima. Trčao je bez daha i uskoro je ugledao poznati procijep ispod velikog

plašta razderanog vagona cisterne, koji je vodio do malog skrivenog proplanka s nekoliko stabala, među kojima je bilo i njegovo s plavim zmajem. Na brzinu je vidio da nitko od progonitelja nije doprodo tog mjesta i, sagnuvši se koliko je niže mogao, potrčao do drveta na početku niske strme padine, ispod kojega se, skriven u žbunju i pokriven velikom hrđavom pločom, skrivaо ulaz u pećinu. Odmaknuo je ploču i upuzao u uski kanal pa odmah iznutra navukao ploču da pokrije ulaz, kako je to uvijek radio. Nekoliko stopa od ulaza tunel je bio vrlo uzak, no nakon toga se proširivao i vodio u prostoriju za koju je već bio utvrđio da je nekada služila kao sklonište. S nje su vodila dva urušena odvojka kojima nikada nije prilazio. Pričekao je neko vrijeme, a onda ga galama i krikovi izvana natjeraše da se povuče dublje. Drhtavim rukama upalio je svoju malu svjetiljku i, gacajući po vlažnoj zemlji, sakrio se iza hrpe cigli. Drhtao je cijelim tijelom, legao u blatnjavo tlo i pritajio se. Ugasio je svjetiljku i bojažljivo pogledavao kroz mali procijep prema svjetloj točki ulaza, tresući se od pomisli što bi bilo da ga lovci otkriju.

Negdje u crnoj dubini jame kapala je voda i slijevala se kanalom koji je izdubila u toku godina, te nestajala u mračnom procijepu. Lamiju se učinilo da se na ulazu pomalja neka sjena i on se nagonski pokuša zavući dublje u svoj kut. Ispružio je ruku da napiпа tlo i osjetio u ruci nešto tvrdo. Sjena na ulazu potrajala je neko vrijeme - netko je očito pretraživao teren vrlo blizu ulaza - ali je onda nestala. Lami je odahnuo i ostao čekati. Vani se situacija ubrzo umirila, ali nije namjeravao izaći jer se bojao zasjede. Znao je, međutim, da ta opsada neće dugo potrajati, jer u takvim slučajevima netko iz naselja uvijek pozove policiju, koja dolazi helikopterima iz Sitija i redovno rastjera ili pohapsi napadače ili čak i pobije neke od njih. Stoga se umirio i čekao zvuk helikoptera koji je značio spas.

Ruka mu je još uvijek ležala na predmetu za koji se uhvatio. Prešao je rukom preko njega. Bio je

okrugao. Usudio se ponovno upaliti svjetiljku. Vidjevši što je napipao, kriknuo je od užasa: bila je to lubanja, iskežena, bez donje čeljusti. Gledala ga je svojim mračnim očnim dupljama. S nje su otpadali pramenovi duge plave kose. Dok ju je tako ukočeno gledao, Lami je razabrao da pripada kosturu koji je ispod pojasa završavao pod naslagama urušene zemlje. Kostur je na sebi imao ostatke neke terenske odjeće što je podsjećala na uniformu, ali ni na jednu njemu poznatu. Iz ovratnika koji je nekim čudom zadržao svoj strogi oblik, izvirivala mu je kralješnica, a pored njega, do pola u zemlji, bila je donja čeljust. Pažljivo je vratio lubanju na mjesto i počeo znatiželjno istraživati opremu na kosturu. Od stvari koje je čovjek imao za pojasom, prepoznao je jedino laserski daljinomjer, a iz zemlje je izvirivala cijev koja je mogla biti puška, laserska ili ultrazvučna.

“Wow! Ti mora da si bio neki”, rekao je Lami kosturu. “Šteta što si tako završio, ali se sad bar više ne trebaš ničega bojati. A ne kao ja, koji nikad ne znam što će mi donijeti sutra ...”

Palo mu je na pamet da bi mogao pokušati otkopati oružje, da se ima čime suprotstaviti ako se netko pojavi na ulazu, ali se pobojao da se prostor ne uruši, pa je odlučio da to ne radi ili, možda, da to ostavi za kasnije.

“Za što si se samo ti borio?”, pitao se Lami. “Ili si bio bandit, kao i ovi vani! Ali ne”, odmah se ispravio, “banditi ne nose uniforme. Onda mora da si se borio za nešto veliko!” Dok je tako razmišljao, začuo je iz daljine karakterističnu buku helikoptera koji su se brzo približavali. Kad su prelijetali pećinu, ona je stala podrhtavati od zračnog pritiska i sa svoda su počeli otpadati komadići zemlje. Helikopteri su neko vrijeme kružili iznad kanjona, a izvana su se začuli uspaničeni krikovi i Lami razabra da gađaju bandite iz zraka.

“Uh, bilo je blizu”, odahnuo je. Sad je mogao izaći, ali je ipak odlučio pričekati, jer nije želio da netko otkrije njegovo sklonište - pogotovo

ne sad, kad je u njemu otkrio nešto tako zanimljivo. Helikopteri su se spustili u naselju, a iz iskustva je znao da će brzo i odletjeti.

“Tko zna koliko si dugo tu”, rekao je kosturu kojeg se prestao bojati. “Možda dvadeset godina, možda pedeset, možda ... možda sto! Koja si ti povijest?” To ga je oblikovalo valom nekog poštivanja i on odluči da odmakne nekoliko kamičaka koji su pali kosturu na prsa i oslobođi mu ruku. Kad je maknuo kamen koji mu je ležao pored glave, u zemlji je nešto zasvjetlucalo.

“Što ti je to?” Lami posegne rukom za tajanstvenim predmetom koji je izvirivao iz zemlje. Povukao ga je, a za njim i dugi lančić.

“Uf, žao mi je.” Lami pažljivo podigne lančić, kao da čini neko svetogrđe. Omotao je lančić oko ruke i pogledao predmet koji je našao: bila je to kutijica veličine kutije cigareta. Nalikovala je njegovom osobnom kompanjonu, ali je bila nešto veća i nezgrapnija. “To mora da je bio tvoj kompanjon! Baš me zanima kako radi!”

Vani su se opet začuli helikopteri, ovaj put jače nego prije jer su se dizali i nije trebalo dugo da njihov zvuk potpuno zamre u daljinu prema Sitiju.

“Sad moram ići. Ali, vratit će se!”, rekao je Lami i, još jednom pogledavši kostur, salutirao onako kako je bio vidio da to rade pravi vojnici. Onda je stavio lančić s tajanstvenim predmetom oko vrata da ga ne izgubi, pa se polako iskrao iz svog zaklona i oteturao prema izlazu iz pećine. Kad je izašao, ogledao se da vidi da li ga je tko vidi i onda pažljivo maskirao ulaz u pećinu. Bilo je rano poslijepodne i kad je stigao u naselje, u njemu su stanovnici usplahireno raspravljavali o tome što se dogodilo. Saznao je da su banditi uspjeli paralizirati nekoliko žena u naselju i dvojicu odraslih na stovarištu otpada, ali ih nisu stigli odvesti, jer ih je policija preduhitrla. Uhapsili su petoricu, a trojica su uspjela pobjeći.

“Ovaj put nisu došli tako brzo kao prošli put”, komentirao je jedan starac.

“Ne razumijem, trgovina organima je ionako protuzakonita”, reče jedna žena, za koju su znali da skuplja olovo iz akumulatora, i obriše svoje ruke, izjedene od kiseline, o krutu pregaču. “Pa zar nemaju banke organa?”

“Imaju oni svoje kanale. To je za one koji nemaju dovoljno novca da plate kloniranje organa. Čuo sam, za trojke, četvorke i petice!”

Ali, Lami ih nije slušao. Ubrzao je u svoju malu kolibu da se presvuče i opere odjeću prije nego što se blato na njoj skruti, jer neke druge nije imao. Njegova ga je soba čekala onakva kakvu ju je ostavio. Izvukao je iz hladnjaka veliku konzervu i prigrijao je na malom plinskom kuhalu. Kad je završio s onim što je trebao napraviti, već se bila spustila večer.

Volio je večerati igrajući se s Partnerom, svojim kompanjom, ili, ako je bilo toplo, na otvorenom, sjedeći na jednom mjestu na rubu kanjona i promatrajući veličanstveni Siti koji je uvijek sjao u daljini svojim nepomućenim sjajem, potpuno istim kao što je bio prije mnogo godina kad je posljednji put na tom mjestu sjedio s majkom. No, ovaj put je zahladilo i on se sjeti malog uređaja kojeg je pokupio u pećini. Sjeo je za stol, skinuo ga s vrata i očistio koliko je mogao. Budući da nije imao rezervne baterije, izvadio ih je iz svog kompanjona i stavio u uređaj. Uredaj se upalio sam od sebe, jer očito nikada nije bio ni ugašen i odmah se otvorio poklopčić leće njegove mikrokamere. Lami ga stavi pred sebe da ga uređaj vidi. Kako uređaj nije od sebe davao nikakvog glasa, Lami je počeo prvi.

“Ja sam Lamor, a tko si ti?”, upitao je. “To neće raditi”, pomislio je odmah zatim. “Baš sam naivan, zabadava sam ga čistio.”

Neko se vrijeme nije događalo ništa, a onda malo oko na kučištu uređaja zasvijetli.

“Gdje je Valdemar?”, progovorio je kompanjon metalnim, ali toplim glasom.

“Nema nikoga, ja sam sam”, reče Lami.

“Baš mi je drago da radiš. A tko je Valdemar?”

Kompanjon nije odgovarao. Nakon nekog vremena, ponovno je progovorio: “Gdje sam?”

“Kod mene, u naselju”, odgovori Lami. “Mi skupljamo otpad iz Sitija. A Siti je preko puta, na drugoj strani kanjona.”

“Možeš li mi pokazati Siti?”, zamoli kompanjon.

“Svakako”, brzo će Lami, radostan što je tako brzo uspostavio kontakt sa svojim novim kompanjom. “Evo!”, poneše ga do prozora s kojega se video sjajni zračni obris Sitija.

“Koji je danas dan?”, upita kompanjon.

“Četvrtak.”

“A koji je datum?”

“Ne znam”, reče jednostavno Lami. “Mogu pitati svog kompanjona, ali onda moram promijeniti baterije, jer imam samo jedne.”

“Mislim, koja je godina?”, pitao je dalje kompanjon.

“Dvije tisuće sto i dvanaesta. Znam zašto me to pitaš: jer si dugo bio u onoj pećini.”

“Lamor”, započe kompanjon polako i razgovjetno, “možeš li mi točno reći gdje si me našao?”

“U jednoj pećini tu dolje, za koju ne zna nitko osim mene. Kraj jednog kostura u uniformi. Tvoj lančić mu je bio oko vrata, ali mu je glava bila otpala pa sam te lako uzeo. To je bio tvoj vlasnik i on se zvao Valdemar. Toliko sam skopčao, zar ne?”

“Valdemar”, reče odsutno kompanjon. “Zašto ga nisam sprječio da uđe u tu pećinu? Zar sam mogao toliko pogriješiti?”

“Opa, ovo postaje zanimljivo!”, pomisli Lami, a onda brzo upita: “Jesu li i vas napali razbojnici?”

“Lamor,” reče kompanjon umjesto odgovora, “zna li itko da si me našao?”

“Ne”, odgovori Lami. “Kad bih nekom rekao za tebe, oteli bi mi te. Ali možda i ne bi, jer si ti neki zastarjeli model. I ja imam kompanjona, ali

on nije skup: u Siti ga se može kupiti za točno jedan dolar.”

“Slušaj me pažljivo!”, reče kompanjon. “Ne smiješ nikome reći da si me našao. Ne smiješ to reći ni svome kompanjonu, niti me smiješ priključivati na internet. Jesi li me razumio, nikome ne govori ništa o meni! Nitko ne smije znati da postojim! Je li ti to jasno?”

“Da”, kimne Lami. “Ali, ne razumijem ...”

“Ni ja ne razumijem”, odvrati kompanjon. “Moraš me pustiti da vidim što se dogodilo.”

“Zbunjuješ me”, prizna Lami. “I nisi mi rekao tko si i kako se zoveš.”

“Ja sam PIC-1000T, *Personal Intellectual Companion* tip 17B3TF. Model pušten u prodaju prije otprilike sedamdeset godina kao najinteligentniji kompanjon na tržištu ... prije nego što su nas počeli povlačiti iz optičnog.”

“Uh, video sam svakakvih brojeva na uređajima na otpadu. Znači li taj tvoj nešto?”

“On označuje moj informacijski kapacitet od deset na sedamnaestu bitova i brzinu procesiranja tisuću teraflopova”, odgovori Val.

“Wow! A sad da te pitam: vidim da imaš kameru, to ti je ovo oko na sredini. A što ti je ova polulopta iznad?” Lami pokaže na gornju stranu PIC-a na kojoj se nalazilo ispuštenje veličine pola ping-pong loptice.

“Ja sam zadnja generacija PIC-ova i imam tri vrste CCD kamere, infracrvenu, bijelu i ultraljubičastu, s piezoelektričnim teleskopom koji ima *zoom* pedeset prema jedan, a ovo ispuštenje za koje si pitalo, to je moj holografski projektor u bojama.”

“Wow!”, ote se Lamiju uzvik divljenja. “Pa ti si onda holografski! I to još u bojama! Takvog nema nitko od mojih prijatelja! Sad možeš biti siguran da nikome neću pričati o tebi! Ali, kako da te zovem? Ovaj moj kompanjon, kojeg sam dobio, zove se Partner, a kako se ti zoveš?”

Kompanjon zašuti i onda progovori nakon

kraćeg razmišljanja: “Zovi me Val.”

“OK”, složi se Lami. “Ja se zovem Lamor, ali možeš me zvati Lami. Koliko si star? Mislim, koliko si dugo bio u onoj pećini?”

“Oko pedeset godina”, reče Val. “Zadnji datum kojega se sjećam je 11. kolovoz 2062. Bio je sunčani ljetni petak.”

“A tko je bio Valdemar? Je li on bio veliki ratnik?”

“Valdemar”, ponovi Val i nakratko zašuti. “To je duga priča. Ne mogu ti reći mnogo, jer ne znam što se dogodilo nakon što je Valdemar pao u onoj pećini. Zato ćeš mi morati ispričati sve što znaš o sebi i o svijetu u kojem živiš. Tek ču tada moći procijeniti što se zabilo.”

“Nemam ti mnogo što reći o sebi”, Lami će pomalo tužno. “Mama i ja smo došli u ovo naselje još dok sam bio mali, ali nas nisu pustili u Siti i ostali smo ovdje. Rastavliali smo i čistili sve što se moglo prodati, a ja sam kasnije počeo odlaziti s ostalima na teren. Onda je mama umrla od tuberkuloze, kad sam imao deset godina, i ostao sam sam.”

“Žao mi je”, reče Val. “Ali, koliko znam, tuberkuloza je službeno iskorijenjena polovinom 21. stoljeća. Zar se nije mogla izlijечiti?”

“Nismo imali broj”, snuždeno će Lami, pa zijeve.

“Broj”, ponovi Val, zastane, a onda ubrza: “Lami, slušaj me dobro: idi sada spavati, jer je kasno i jer si umoran, i dobro se naspavaj. Sutra radi ono što bi radio i da me nisi našao. Razgovarat ćemo kad završiš s poslom. Nemoj mi izvaditi baterije, jer ima dosta toga o čemu moram razmisliti, a bez baterija kao da ne postojim.”

“Ali ...”, započe Lami. “Pa samo sam zijevo!”

“Da li ti je mama govorila da moraš spavati ako je kasno?”

“Da, uvijek”, reče Lami i pogleda Vala, donekle iznenađen. Val je stajao na stolu i njegovo

CCD oko gledalo je točno u njega, presijavajući se u svim bojama.

“Dobro onda”, pristane Lami, ustane i pođe prema krevetu. Val je bio u pravu: razgovor s njim, iako kratak, prilično ga je umorio. Zakračunavši vrata, ugasio je svjetlo i legao u svoj krevet kraj prozora. Kroz malo okno vidio se tamni gustiš, zatim kanjon u kome su se na mjesecini ljeskale nakupine otpada, a u daljini, na drugom rubu kanjona, u dugoj neprekinutoj liniji blještio je Siti svojim hladnim sedefastim sjajem. Odozgo je na krevet padaoo srebrnasti sjaj punog mjeseca.

“Laku noć!”, reče Val, ali Lami je već bio usnuo.

* * *

Lami je opet sanjao kako u zlatastom odijelu preko širokog mosta odlazi u Siti, u carstvo svjetla koje ne poznaje noć, ali san bi se uvijek prekidao na istom mjestu, otprilike kad bi došao na pola puta, i uvijek je ostajao nedorečen. Ujutro ga je probudilo lupanje na vratima.

“Hajde, dolazi, nećemo mi skupljati za tebe!” Prepoznao je Almera, svog malo starijeg vršnjaka iz naselja. “Ako se ne pojaviš za deset minuta, odlazimo bez tebe, pa ćeš morati pješice!”

Na brzinu se obukao i počešljao raskuštranu kosu, pogledao da li je njegov novi kompanjon na sigurnom mjestu, a onda istrčao iz kolibe.

“Idemo na stovarište!”, rekao mu je. “Vratit će se popodne.”

“OK”, odgovorio je Val. “Čuvaj se!”

Dan je bio miran i ništa se posebno nije dogodilo, a Lami se vratio kasno popodne. Bio je dosta umoran, ali se razveselio čim se sjetio Vala.

“Uf!”, rekao je kad je ušao u sobu. “Danas sam se zbilja naradio, ali sutra će mi biti lakše, jer će raskapati nešto što smo danas dovezli. Imam i nove baterije za tebe!”, rekao je Valu. “Iz nekog GPS-a, ali rade!”

“Drago mi je da si se vratio”, reče Val. “Rado bih da me izvedeš napolje da vidim tvoje naselje. To mi je važno.”

“OK”, pristane odmah Lami i objesi svoj novi PIC oko vrata. Razgrne košulju da njegova mikrokamera može vidjeti krajolik kojim prolazi. Prošetao je glavnom cestom oko koje su bile skalupljene jednostavne nastambe od cigli, odbačenih pregradnih ploča i drvenih ploča od raskopanih sanduka za industrijske mašine, pokriveni ljenkom i svakakvim limenim i plastičnim pločama. Bilo je prohладno, i iz nekih je od njih kroz dimnjake od cijevi izlazio škruti dim i vijorio prema kanjonu, niz vjetar koji je najčešće puhao prema istoku. Ispred mnogih kućica stajale su hrpe raznih uređaja, koje je trebalo očistiti ili iz njih izvaditi određene dijelove, naslagane limenke, građevinski materijal ili jednostavno kutije sa stvarima koje su čekale odvoz. Nekoliko mještana popravljalo je dotrajali drveni plot.

“Lami!”, zakašljala je prema njemu jedna žena raščupane kose, sva zamotana u debelu ponjavu, koja je sa dvoje djece pred svojom kućom izvlačila šipke iz nekih cijevi. “Imam posao za tebe, ti bi bio dobar za to! Dobro plaćaju!”

“Čekaj!”, reče Lami Valu. “Idem da vidim! Volim kad mogu raditi u naselju, to je lakše nego skupljati stvari po stovarištu. I nije toliko opasno.” Došao je do žene i uzeo u ruke jednu cijev s gomile.

“Daju deset centi po komadu”, pojasni žena. “Treba samo izvući šipku, a ostalo se baca.”

Jedan od njezinih dvaju dječaka nije dovoljno zakrenuo šipku u cijevi i, dok ju je silom pokušavao izvući, ona se slomila i iz nje mu je po poderanim hlačama počeo curiti bijeli prah. Vidjevši to, žena ga je nemilosrdno odalamila po glavi. “Jesam li ti rekla da paziš! Opet smo izgubili deset centi! To ti je danas već treća koju si slomio!”

Na svojim je prsima Lami osjetio kako je Val počeo energično vibrirati.

“Odlazi odmah odavde!”, tiho mu je

podviknuo. "Detektiram veliku dozu radioaktivnosti!"

"OK." Lami se brzo odmakne. "Nemojte to rastavlјati, radioaktivno je!", reče ženi, dok su ga njezina djeca zbunjeno pogledavala.

"A što danas nije radioaktivno?", odbriši mu ona grubo. "Ja ti samo hoću pomoći! A ti, ako nećeš raditi, ne moraš!"

"Dobro onda." Lami zakorači prema cesti. "Nisam znao da ti možeš detektirati radioaktivnost!", reče Valu.

"Ugradili su u mene par tih sitnica", reče Val. "Da budu od pomoći ako zatreba. Za mene su to samo proširene ulazne jedinice. Imam i kronometar, voltmeter, svjetlomjer, trodimenzionalni akcelerometar, detektor ultraljubičastog zračenja, infracrveni daljinski mjerač temperature, tlakomjer, higrometar, ultraosjetljivi mikrofon, prijemnike za sve moguće radio- i mikrovalne frekvencije i još par senzora koje ti ne bi razumio."

"A što su bile one šipke?", zapita dalje Lami.

"Ne znam, izgleda neke ionizacijske komore za polarizacione separatore", odgovori Val. "Nego, pokaži mi rub kanjona!"

"OK! Evo, odmah smo tu!"

Izbili su na stjenoviti rub kanjona. Kanjon je bio strmo usječen u zemlju, ali na nekim mjestima rubovi su završavali kosim padinama, a na nekoliko mjesta postojale su još čiste male zaravni na kojima je rasla trava i nisko žbunje. Lami je hodao rubom kanjona i, objašnjavajući Valu detalje, okretao ga prema onome što mu je pokazivao. "Ovo tamo je mjesto gdje su prekjučer istresli dva vagona nekih čudnih robota. Tamo dolje istresaju medicinski, to moramo zaobilaziti, često smrdi po krepanim mačkama. A ovo tamo brdo je ..."

"Ovo je sve nekad bila prekrasna šuma", reče Val. "A sada je samo more otpada. Bojim se da se dogodilo ono čega smo se plašili. Možeš li mi

pokazati gdje si me našao?"

"Evo, pećina u kojoj sam te našao je odmah ispod one zaravni!", spremno pokaže Lami na malu zaravan koja se negdje na dubini od oko tridesetak stopa nastavljala na strmi rub kanjona. "Ulaz je kod onog drveta. Na njemu nam se još davno zapleo zmaj kojega nikad nismo skinuli."

"Da, to bi moglo biti to", reče Val. "Pećina se nastavlja ispod stijene ..."

Još je Lami Valu ispričao o tome kako borbeni avioni često lete prema sjeverozapadu, kako puteve između gradova često napadaju horde drumskih razbojnika, kako im preprodavači prodaju robu po pet puta većoj cijeni nego u Siti, kako mnogo korisnih, novih i neupotrebljenih stvari završava na otpadu, kako policija često pretražuje otpad tražeći tko zna što i kako mu je veliki san da jednog dana ode u Siti i dobije svoj broj.

Val je pažljivo slušao i činilo se kako svaka Lamijeva rečenica izaziva u njemu lavinu zaključaka.

"Da", Val će na kraju. "Sad otprilike znam što se dogodilo. I što se još uvjek događa ..."

"Ali nisi mi još ispričao što se dogodilo s tobom ... i s Valdemarom."

"Bilo je to prije pedeset godina", započne Val. "Ovaj Siti još nije bio toliko velik. Povlačili smo se nakon jedne akcije i Valdemar je odlučio da idemo kanjonom, jer su neprijateljske trupe kontrolirale okolni prostor, a i zalihe su nam bile na izmaku. Bili su bijesni jer smo im nanijeli velike gubitke i mobilizirali su sve raspoložive snage da nas se dočepaju. Otkrile su nas njihove špijunske sonde i počeli su nas goniti iz zraka. Najprije su upotrijebili robokoptere, ali mi smo imali osice za njih pa smo ih se uspjeli otarasiti. Bilo je podne kad smo došli do ruba kanjona, pa je Valdemar odlučio da se sakrijemo u pećini dok se ne smrači. Onda su počeli bombardirati kanjon. Nisu, doduše, znali točno gdje smo, pa su bombardirali cijeli kraj, no detonacije su urušile pećinu i to je bio kraj."

Nekoliko boraca je poginulo u dubini pećine, a mnogo ih je ostalo vani. Njihovu súdbinu ne znam, ali znam da poslije toga danima nitko nije ušao u pećinu.”

“Žao mi je”, reče Lami. “A za koga si se ti borio? Mislim, tvoj Valdemar?”

“Valdemar se borio za slobodu, jednakost i bratstvo”, odgovori Val.

“Ah, svi se bore za to,” odmahne Lami ravnodušno rukom, “bez obzira na kojoj su strani!”

“To je duga priča. Ali, vidim da drhturiš. Zahladilo je. Hajde, vratimo se kući, pričat će ti putem.”

Dok su se vraćali prema maloj Lamijevoj kolibici, smračilo se dovoljno da se upale slaba svjetla ulične rasvjete. Žena koja ga je pozvala da radi s njima unosila je cijevi u kuću da bi mogla raditi po noći, a njezin mlađi sin mu je ulazeći u kuću isplazio jezik. Grupa mještana koji su maloprije popravljali plot častila se bocom meksičke rakije.

“Hajde, pričaj, sad smo na sigurnom!”, navali Lami kad je stigao kući i zapalio vatru u teškom starinskom štednjaku na drva i ugljen, kojega su im jednom davno donijeli sa smetlišta. “Baš me zanima!”

“Valdemar je pripadao pokretu koji se borio za bolji i ljepši svijet. Za sve, a ne samo za najmoćnije.”

“Kako to misliš?”

“Vidiš, razvoj ljudskog društva je vrlo složen, ali, ukratko, sve potječe od toga što su ljudi vrlo različiti. Neki vole jedno, neki drugo; neki su pametni, neki nisu, neki su radišni, neki nisu, neki imaju mnogo energije, neki nemaju. Neki su spremni raditi za to da nešto postignu, a neki se radije zadovoljavaju s onim što trenutno imaju. U principu, ljudi su svoja bogatstva u toku duge ljudske povijesti postizali doprinoseći svojim radom svojoj okolini i u toku razvoja ljudske civilizacije događale su se istovremeno dvije stvari: ljudsko

društvo je kao takvo postajalo sve bogatije, ali su u njemu neke grupe ljudi postale mnogo bogatije od drugih. Kad je civilizacija napokon razvojem nauke i tehnike uspjela napraviti savršeni stroj - koji je ljudskom rodu trebao omogućiti puteve neslućenog razvoja i doba izobilja u kojem je svatko lako mogao postati bogat, jer su strojevi mogli proizvesti dovoljno robe za svakoga - oni najbogatiji i najmoćniji u društvu vidjeli su u tome opasnost za svoj povlašteni položaj. Nisu se htjeli odreći svojih privilegija i moći i proglašili su stoga sebe isključivo zaslужnima za sav društveni napredak. Shodno tome, uzeli su si pravo da zaustave ljudski razvoj onoliko koliko im je trebalo da održe svoj nadmoćni položaj. Udružili su se i nastojali svim silama uništiti izvore tog savršenog blagostanja, jer im je više godilo da žive kao bogati među siromašnima i uživaju u vlastitoj prevlasti, nego da budu dio savršenog svijeta koji ne zna za granice razvoja.”

“Zvuči komplikirano”, prizna Lami. “A što je to bilo što je tako naglo promijenilo svijet?”

“Izumljen je stroj koji je dao ljudskom rodu strahovitu moć. Bio je to stroj, koji je mogao misliti kao ljudski mozak.”

“Pa što onda,” ravnodušno će Lami, “kao da je to nešto! Danas svaki prodajni automat može misliti!”

“Žao mi je što tako misliš”, reče Val. “To samo znači da nismo uspjeli.”

“Pa što se tako strašno dogodilo?”, upitao je Lami.

“Otvorena je Pandorina kutija. Znaš li što je to Pandorina kutija?”

“Kako ne bih znao!”, reče Lami. “To je noćni bar u Sitiju, preko puta kockarnice kod željezničke stanice! Moj ga kompanjon stalno reklamira! Ima svašta!”

“I to je kako smo predviđali”, Val će turobno, a onda ispravi Lamija. “Pandorina kutija, to je kutija puna zla i kad se ona otvori, iz nje

izljeće zlo i kruži svijetom.”

“Dobro, pusti sad to! A tko je izumio taj stroj?”, zapita Lami.

“Na njemu su desetljećima radili timovi najrazličitijih stručnjaka u najrazvijenijim zemljama svijeta i svi su dolazili do sličnih rezultata koji su se vrtjeli oko ekspertnih sustava, neuronskih mreža, sistema linearnih jednadžbi, statističkih korelacionih analiza, generatora kombinacija, programa za izvođenje Aristotelovih modusa i tako dalje. Neću ulaziti u to da te ne zbunjujem.”

“Već jesi malo”, prizna Lami. “No, samo nastavi, čekam ono glavno.”

“Dakle, bili su to strojevi koji su mogli uočavati proturječnosti, eliminirati besmislene sudove, simulirati čak i vrlo složena znanja, ali nijedan od njih nije mogao ono što je mogao mozak svakog normalno razvijenog trogodišnjeg djeteta: da počne od ničega, da razumije kako radi, da samog sebe ispravlja i razvija, jednom riječu da može istinski misliti. A onda je 2028, dakle prije osamdeset i četiri godine, jedan do tada potpuno nepoznati fizičar došao do otkrića zakonitosti koje su povezivale stvari što su se svima činile nepovezane, i mnogo različitih pristupa koje su razvijale konkurentske grupe sveo na jedan jedini univerzalni algoritam.”

“Algoritam?”

“To ti je nešto kao formula”, pojednostavi Val.

“Formula?”

“Recept”, objasni Val. “Kao kad je tvoja mama nešto kuhala, pa je čitala recept.”

“Aha!”, reče Lami. “A znaš li ti taj recept, mislim tu formulu, ovaj ... taj algoritam?”

“Svi ga znaju, danas je to općepoznata stvar”, odgovori Val. “Ali, malo ga ljudi može istinski razumjeti, jer kad ga ljudi pokušavaju emulirati u sebi, mozak im se ukoči. Napredak na razumijevanju tog algoritma je težak, mukotrpan i dugotrajan. Mozak se ne voli previše približavati

samom sebi!”

“Onda znači da je taj fizičar dobio za to puno, puno novaca!”, uzvikne Lami.

“Pa, ne baš”, oprezno će Val. “Vidiš, onaj tko je otkrio kako radi ljudski mozak bio je dovoljno inteligentan da predviđa da će mu to znanje ukrasti čim ga bilo gdje objavi. Stoga je odlučio primijeniti posebnu taktiku: kad je njegov prototip proradio, izazvao je niz skandala koji nisu mogli ostati nezapaženi. Kad je na sebe svratio pozornost, dao je javnu izjavu, koju su, više iz kurioziteta, a manje iz ozbiljnosti, objavile vodeće novine više zemalja. Čovjek je objelodanio da je otkrio jednu od najvećih tajni Univerzuma, tajnu misli u kojoj leže sve druge mudrosti i tajne, jer ih misao kao takva spoznaje. Ono što je, pak, tražio za sebe bila je čudna smjesa egoizma i humanosti. Za svoj algoritam, čiji potpuni opis u biti nije bio veći od dvadesetak stranica, tražio je sve Nobelove nagrade jedne godine i Nobelove nagrade za sve ono što bi otkrili strojevi koji bi radili na njegovom principu u sljedećih dvadeset godina. Zatim je zahtijevao počasne doktorate iz kompjutorskih znanosti, filozofije, psihologije, matematike, fizike, kemije, biologije od najvećih svjetskih sveučilišta i još nekoliko najznačajnijih umjetničkih nagrada. Uz to, prirodno, tražio je i prikladnu novčanu nagradu koja je zapravo bila smiješno mala kad se usporedi s ostalim zahtjevima, a također i da se po njemu nazove po jedna veća ulica u svakom gradu na Zemlji. Zahtijevao je da se na nekom politički neutralnom terenu osnuje posebni grad, u kojem bi postojao najveći Misaoni stroj koji bi ljudskoj rasi ukazao na puteve kozmičkog razvoja i koji bi sadržavao sve znanje svijeta. Također, ponudio je da sam koncipira predmet o filozofiji misli koji bi se predavao na svim sveučilištima na svijetu, a također i posebne metode učenja za koje je tvrdio da od svakog prosječno inteligentnog djeteta mogu načiniti genija. Njegov govor, najprije uz začudne, a kasnije sve više i ironične komentare prenijele su i

televizijske mreže gotovo svih zemalja svijeta.”

“I? Što je bilo dalje?”, nestrpljivo će Lami.

“Onda su polako uslijedili odgovori. Naučne institucije su ga ismijale, ono što je preliminarno objavio o svom otkriću proglašili su ispraznom frazeologijom, a javilo se i nekoliko poznatih učenjaka s optužbama da je ukrao dijelove njihovih izlaganja. Čak se i njegov vlastiti univerzitet ogradio od njegovih izjava i zaprijetio da će mu poništiti akademski status ukoliko ih ne povuče. On je, pak, sve to podnosio na poseban način, neprestano se smiješeći, kao da je sve te reakcije predvidio, kao da je iznad njih i kao da zna nešto što drugi još dugo neće doznati. To je imalo nekog efekta, sve dok neki psiholozi nisu u pomno razrađenom napadu proglašili njegovo ponašanje uspjelo smisljenom podvalom. Tada ga je uhapsila policija, ali su ga odmah pustili i otada je živio u kućnom pritvoru. Odbio je nekoliko pokušaja da ga kontaktiraju velike softverske firme i tvrdoglav je ustrajao u svim svojim zahtjevima. No, iako je službeno bio ismijan, oko njega su se ipak igrale tajne igre i kućni ga je pritvor spasio od nekoliko pokušaja otmica i jednog atentata.”

“I onda?”, upita Lami.

“Polako, nakon mjesec dana, njegov slučaj počeo je padati u zaborav. Kad se situacija već gotovo posve smirila, za otprilike tri mjeseca, on se iznenada pojavio u javnosti i svečano objavio da se disk s njegovim tajnim algoritmom nalazio u jednom popularnom časopisu koji je bio izišao prije mjesec dana i koji se prodavao u tiražu od nekoliko stotina tisuća primjeraka na svim kontinentima. Nitko više nije mogao spriječiti raspačavanje onoga što je već bilo raspačano u toliko mnogo primjeraka.”

“A kako da to nitko prije nije video?”

“Izveo je to vrlo lukavo. Sadržaj diska bio je šifriran i deklariran kao nova igra i mogao se aktivirati samo posebnom lozinkom koju je on objelodanio u svom posljednjem javljanju i ona je

glasila ‘Pandorina kutija’. Koje li ironije: program koji je promijenio svijet, mogao se kupiti u časopisu koji košta manje od deset dolara! Kako je to izveo i tko mu je pritom pomogao, ostala je tajna.”

“Uh, pa nije to bilo tako jeftino! Za deset dolara ja moram raditi cijeli dan!”, reče Lami. “U Sitiju svi časopisi koštaju po jedan dolar! Ali, zašto bi ga dao badava, kad je isprva toliko tražio?”

“Kad već nije mogao dobiti ono što je htio, odlučio je da svoj izum dade badava, kako nijedna kompanija nad njime ne bi imala monopol. Neki kažu da je to bila i njegova osveta naučnim krugovima koji nisu na dostojan način vrednovali njegovo veliko otkriće.”

“I što je onda bilo s njim?”, zapita Lami.

“Čim mu je bio ukinut pritvor, on je nestao i za njega se više nikad nije čulo”, odgovorio je Val. “Ovo što danas imamo je njegova ostavština ljudskom rodu ... ili njegovo prokletstvo.”

“Ne razumijem zašto bi to bilo prokletstvo.”

“Svaka stvar može biti i jedno i drugo, zavisi kako se upotrebljava i što se s njom radi. Ali, o tome ću ti pričati sutra. I dodaj još malo drva u peć, jer detektiram da ti se temperatura u sobi počela snižavati i po noći će ti biti hladno.”

“Baš dobro da si me upozorio”, reče Lami. “A ne bi bilo dobro da se prehladim, jer onda ne mogu raditi. Sutra moram raskapati neke uređaje, pa ne moram ići na stovarište. To je dobro, jer je u posljednjih nekoliko dana zahladilo.”

* * *

Ujutro, Lamija je probudila strka koja je nastala u njegovu malom dvorištu. Ispred kuće već su mu naslagali hrpu mjenjačkih kutija iz kojih je trebalo izvaditi zupčanike, a dali su mu i električni odvijač s kojim je mogao lako otvoriti kutije, te još neki priručni alat.

“Volim kad dobijem takav posao. Onda samo o meni ovisi koliko ću zaraditi. Osim toga,

moći će pričati s tobom cijeli dan!"

"U redu", reče Val. "Ionako ti još imam mnogo toga za reći. Samo me upozori kad netko nailazi!"

"Jasno. Čekaj samo da si donesem kavu!"

Lami je otrčao do susjedne kuću i otamo ubrzo donio veliku šalicu iz koje se dimilo. "Tamo živi stari Albert", reče Valu. "Prije nekoliko godina propao je u otpad i slomio nogu. Nije mogao ići doktoru, pa mu je krivo zarašla. Otada šepa i ne može više na stovarište, pa sad vodi malu kuhinju za ostale. On me naučio mnogo stvari." Brzim pokretima rasporedio je stvari tako da mu budu na dohvatu i sjeo na oniski drveni stolčić.

"Ne bi bilo loše da imam jednog robota koji može raskapati ove kutije", rekao je. "Tada to ne bih morao raditi sam."

"Androidni roboti postojali su još u moje vrijeme", odgovori Val. "Naravno, imali su u sebi kompletne misaone agregate i nisu bili ni tako skupi. No, da bi razumio zašto si ti sad ovdje, moram ti još dosta toga objasniti."

"Da, daj onda!", zamoli Lami. "I što je bilo dalje? Zašto je misaoni stroj bio prokletstvo?"

"Zato jer ljudski rod nije bio dostojan moći koju je tako iznenada dobio", odgovori Val. "Kad je misaoni algoritam postao opće dobro, prvo su ga se dočepale velike kompanije i ugradile ga u svoje postojeće programe, koji su u nevjerljivo kratkom roku učinili nepotrebnim mnoge stručnjake, jer su moćni misaoni strojevi mogli razviti bilo koji proizvod stotinama puta brže i mnogo kvalitetnije od timova stručnjaka. Malo-pomalo, stručna inteligencija je postala nepotrebna. Ljudi su počeli odlaziti u druge profesije i neko vrijeme najbolje su bile plaćena zanimanja koja su zahtijevale fizičke sposobnosti i takozvanu motoričku inteligenciju. Činilo se da će se ljudski rod početi razvijati u drugom smjeru, ali onda je nekoliko velikih kompanija počelo proizvoditi jeftine humanoidne robote koji su mogli pjevati, plesati, igrati nogomet,

svirati, kuhati ... U eri izobilja nastala je kriza temeljnog smisla čovjeka, jer se postavilo pitanje čemu služi čovjek ako nema ništa što bi trebao ili mogao raditi. Ljudi su postali bespomoćni promatrači čuda koje su stvorili. Sve je postalo jeftino, ali najveći broj ljudi nije imao načina da zaradi novac ni za život, a kamo li za najmodernije proizvode visoke tehnologije koji su preplavljavali tržiste i izloge velikih prodavaonica. Umjesto suradnje, među ljudima je zavladalo ludilo i želja da novu formulu iskoriste za stjecanje moći nad ostalima, a u tome su prednjačili oni koji su tu moći već imali. Umjesto da vrednuju ono što im je bilo zajedničko i što ih je spajalo, ljudi su došli u stanje kolektivne hysterije i u prvi plan stavili ono što im je bilo različito i što ih je razdvajalo. Nova moć zaprijetila je uništenjem ljudske rase tako da je načini bezvrijednom, beskorisnom i suvišnom."

"Pa zašto se nisu pobunili?"

"Zato jer nisu znali što se događa", odgovori Val. "No, bilo je i onih koji su to znali i zato su odlučili napraviti male uređaje koji bi ljudima davali informacije, učili ih i besplatno savjetovali i uopće pomagali im da se snađu u gužvi koja je nastala. Napravljeni su prvi kompanjoni."

"A da?", usklikne Lami razdragano, jer je uspio povezati stvari. "Znači tako, vas su napravili da spasite čovječanstvo!"

"Tako nešto", odgovori Val. "Vidiš, ljudi su već prije toga bili navikli da nose svakojake male uređaje poput elektroničkih notesa, *laptopa*, celularnih telefona, CD i DVD *playera*, iPOD-a i tako dalje. Kompanjoni su bili zamišljeni kao jeftini intelektualni pomagači koje se moglo pitati bilo što i koji su uvijek bili spremni dati besplatni savjet. Otuda nam i naziv, PIC, što znači *Personal Intellectual Companion*. Mi smo trebali podići poljuljani intelektualni nivo stanovništva i sprječiti eroziju ljudskih vrijednosti."

"Onda ja imam šanse biti sveznalica!", reče Lami. "Ja sad imam dva kompanjona, tebe i svojeg

starog! Ali ti si mi mnogo zanimljiviji nego on, iako njega imam mnogo duže.”

“Hvala”, reče Val. “Bit će ti jasnije i zašto, kad dovršim.”

“Čekaj!”, prekine ga Lami. “Da izbrojim koliko sam napravio. Jedan, dva, tri, četiri ... Četrnaest kutija, to je dolar i četrdeset centi. Ako požurim, danas bih mogao zaraditi cijelih deset dolara! Dobro, i što je bilo dalje?”

“Kompanjoni su, dakle, bili napravljeni da pomognu ljudima svojim znanjem i savjetima. No, dogodilo se nešto nepredviđeno, nešto s čime tvorci PIC-ova nisu računali. Slične stvari događale su se već i prije u povijesti čovječanstva. Na primjer, kad su ljudi izumili avione i kad nitko nije ni pomicljao da ih koristi za borbu. Dapače, neprijateljski piloti pozdravljali su se kad su se mimoilazili u zraku. A onda, kad im je letenje postalo obična stvar, probudila se njihova ljudska čud pa su počeli pucati jedni po drugima, a onda i bombardirati jedni druge i tako dalje, sve dok avioni nisu postali najvažnije ratno oružje. Tako smo ljudima i mi, PIC-ovi, jedno vrijeme bili zanimljivi: nagonili smo ih da pojačano misle i da se s nama takmiče, a onda je opet došla do izražaja ljudska čud i umjesto da svoje umove obogate našim znanjem, ljudi su jednostavno prestali misliti, jer su uza se imali PIC-ove koje su mislili umjesto njih. Tinejdžeri su se počeli natjecati ne u tome tko više zna i tko je pametniji, nego čiji PIC više zna i čiji je pametniji. U svakodnevnom životu inteligencija nije više predstavljala nikakvu vrijednost. Dapače, postala je svojstvo koje iritira. Vrijednost znanja pala je u bescijenje i, malo-pomalo, ljudski razum opet je pao u drugi plan.”

Tu Val napravi malu stanku, pa onda nastavi.

“No, postojala je i druga strana. Javili su se ljudi koji su od kompanjona mnogo naučili i njihovo je znanje počelo konkurirati onima koji su htjeli imati monopol na znanje i koji su htjeli da škole budu skupe i dostupne samo malobrojnim.

Da bi spriječili naš utjecaj, preplavili su tržiste lažnim kompanjonima koji su sadržavali besplatne filmove, pornografiju, reklame, informacije o burzovnim kretanjima, najnovije vijesti, sve sračunate na to da spriječe njihove vlasnike u stjecanju istinskog znanja, u ispravnom razmišljanju. Javili su se i takozvani personalizirani kompanjoni sa sposobnošću da proučavaju psihologiju svojih vlasnika i da na njih djeluju, slabeći im volju i ličnost. Pritom su se služili svakojakim pokvarenim metodama, izvrtanjima istine, prešućivanjima, predočivanjima stvari u pogrešnom svjetlu, aluzijama i privlačnim neistinama, većini mnogo primamljivijima nego istina. Vidjevši da gube bitku, pobornici širenja istinskog znanja u jednom su velikom starom sveučilišnom evropskom gradu izgradili Plavi Krug, najveći i najmoćniji misaoni sustav, za kojeg se čak tvrdilo da može predviđati i budućnost. Preko interneta, omogućili su da svaki mali PIC može stupiti u kontakt s njim i od njega besplatno dobiti znanja i savjete koje nikada ne bi mogao dokučiti sam.

“Super!”, reče Lami. “A je li on bio moćniji od tebe?”

“Njegov kodni broj bio je 20B6TF, što znači da je imao kapacitet od deset na dvadesetu bitova i brzinu procesiranja od milijun teraflopova, što ga efektivno čini milijun puta moćnijim od mene. Ja sam prema njemu bio puno, puno puta slabiji nego, na primjer, ti prema Valdemaru.”

“Wow! I što je on mogao s time učiniti?”

“Mogao je suvereno razmišljati o stvarima koje nije mogao pojmiti nitko ni od ljudi, ni od nas, PIC-ova. No, govoreći o svakodnevici, on je mogao s lakoćom prozreti sve trikove i prljavosti lažnih kompanjona i doskočiti svakoj njihovoj laži. Jezičac vage opet je polako, ali nezaustavljivo počeo vući na stranu znanja i istine. Oni, koji su budućnost htjeli za sebe i samo za sebe, shvatili su da im je Plavi Krug smrtni neprijatelj i da im ne preostaje

ništa drugo nego da ga unište. Ostvarili su svoj pakleni naum u utorak, 16. kolovoza 2050. Uništili su cijeli kompleks Plavog Kruga i to tako da se jedan pilot samoubojica svojim avionom s nuklearnom granatom zaletio u kupolu centralne zgrade u kojoj je bio Plavi Krug.”

“Plavi Krug”, zamisli se Lami. “Negdje sam vidio neki plavi krug, ali sad se ne mogu sjetiti gdje ... Ali, rekao si da je taj Plavi Krug mogao predviđati budućnost. Pa kako onda nije mogao predvidjeti da će ga uništiti? Čini mi se da bih i ja to mogao predvidjeti.”

“Znao je, iako nije mogao znati točan dan. U svojim posljednjim porukama svim priključenim PIC-ovima davao je naputke kako da se postavimo prema silama koje nas teže skrenuti od istine, a nekima je čak odao i tajne kako predvidjeti budućnost. Na neki način, Plavi Krug uspio je multiplicirati svoj nadmoćni način razmišljanja u svim PIC-ovima s kojima je došao u dodir.”

“Pa tko je onda pobijedio?”, zapita Lami.

“To ne znam”, odgovori nemoćno Val. “Znam samo što se dogodilo do dana kad sam završio u onoj pećini. Želiš li da nastavim?”

“Naravno!”

“Nakon pada Plavog Kruga, usavršeni lažni kompanjoni počeli su preuzimati vodstvo. No, Plavi Krug ostavio je mnogo toga u nasljedstvo i mnogo je njegovih malih nasljednika širilo njegov duh. Zato su oni, koji su htjeli čitavu budućnost samo za sebe, među takve strojeve ubacili mnogo strojeva koji su pod krinkom znanja širili ono što je njima bilo korisno. Ali, mi koji smo bili u kontaktu s Plavim Krugom bili smo izuzetno inteligentni i nije nas se moglo prevariti. Odmah smo osjetili da su neki strojevi koji šire besplatno znanje zagađeni i počeli smo filtrirati informacije i ispravljati ih. To je razjarilo naše neprijatelje i, pouzdajući se u svoju trenutnu premoć, odlučili su nas povući iz opticaja. Činili su to, naravno, kao i uvijek lukavo, pa su prvo - koristeći stari trgovački trik ‘staro za novo’ -

ponudili zamjenu novim kompanjona, koje su reklamirali kao naprednije, modernije i pametnije. Mase su, kao i uvijek, nasjele na to da će nešto dobiti badava i oni, koji su htjeli kontrolirati populaciju putem kompanjona, uspjeli su brzo i lako pokupiti velik broj originalnih kompanjona, ali ne sve. Ostatak su bili prisiljeni oduzeti zakonskim regulativama.”

“Kako to misliš?”, zapita Lami.

“Naredili su da svi vlasnici originalnih PIC-ova moraju predati svoje tobože stare PIC-ove i zamijeniti ih za nove. Moj vlasnik, Valdemar, imao je također takav model. To sam bio ja.”

“Pa ti si onda onaj pravi!”, usklikne Lami. “A ja sam mislio da si ti staromodni bezvezni PIC čije znanje više ničemu ne služi!”

“Kad su se riješili opasnih PIC-ova, mogli su raditi što su htjeli. Išlo im je na ruku da su se ljudi toliko naučili na PIC-ove da bez njih više nisu mogli takoreći ni prijeći ulicu. Isprva pomodni običaj da se kompanjona pita za svaku sitnicu postao je navika, navika je postala ovisnost i, malopomalo, ljudi su od gospodara kompanjona postali njihove sluge. Snage koje su svim silama htjele zadržati svoju moć - naslijedenu iz zaostalog doba u kojem su mogli misliti samo ljudi - shvatile su da je ovisnost ljudi o njihovim kompanjonima savršena baza za manipulaciju i počele su raditi na kompanjonima koji su trebali sustavno utjecati na ljudsko mišljenje, uvjerenja, stavove, potrebe i ciljeve. Počeli su postepeno smanjivati raspoloživa znanja PIC-ova i nadomeštati ih razvikanim senzacijama, iskonstruiranim vijestima, zabavom i svime što je ljude moglo spriječiti u logičkom i trezvenom razmišljanju. Umjesto da izvlače ljude iz močvara zabluda i neznanja, kompanjoni su počeli podilaziti njihovim nadanjima i strahovima, skrivenim emocijama i porivima, umišljenosti i taštini i vraćati im njihove gluposti kao vrhunsku mudrost. Služili su se istim taktikama kao i prije, samo što više nije bilo Plavog Kruga koji bi im se

mogao suprotstaviti. Da bi spriječili da se ljudi udruže na principima istine i zdravog razuma, kompanjoni su počeli u njih ucjepljivati egoizam, karijerizam, nepovjerenje, sumnju i razdor. To je trajalo nekoliko godina, sve dok stanovništvo nije potpuno zaboravilo za što su kompanjoni bili stvoren i što su trebali biti. Kompanjoni su od savjetodavaca i predanih učitelja postali reklamne kutije, zabavljački uređaji - jednom riječju sve što je trebalo da skrene pažnju ljudi s njihove vlastite dobrobiti i originalnosti na bezlično postojanje i plitko oponašanje drugih. Od prijatelja ljudi pretvorili su se u njihove najgore neprijatelje i postali su zavoditelji, odvraćatelji pažnje, reklamni agenti, špijuni koji uhode svoje vlasnike i manipulatori njihovom voljom - jednom riječju, postali su zmije u njedrima.”

“Gladan sam”, reče odjednom Lami, a bilo je već prošlo podne. “Hajdemo u kuću da nešto pojedem!” Pustivši posao, ustao je sa svog malog stolčića i pošao u kuću. “Ovo danas mora biti gotovo. Nemam mnogo vremena, pa će užeti samo sendvič. Ionako moram pojesti ovo što imam u hladnjaku, da mi se ne pokvari.”

Na stolu je ležao njegov stari kompanjon i Lami ga tužno pogleda.

“Znaš,” reče odjednom i malo se zamisli, “mislim da pretjeruješ. Ja imam svog Partnera već dvije godine i nisam primijetio da mi je neiskren. Dapače, rekao mi je mnogo zanimljivih stvari. I mnogo sam puta s njim igrao ‘čovječe ne ljuti se’, a prikazuje mi i filmove!”

“Kako ti ih prikazuje?”, zapita Val.

“Nije holografski kao ti, ali ima projektor. Samo, onda mi puno brže troši baterije!”

“I mene zanima kako oni danas izgledaju i što mogu”, reče Val. “Hajde da ga nešto upitamo.”

“Možeš ga pitati sve što želiš”, odgovori Lami. “Još se nije dogodilo da mi nije odgovorio na pitanje.”

“Pitaj ga, na primjer”, zatraži Val, “što je to

klasika, tko je bio Ludwig van Beethoven i što je Veliki Medvjed.”

“OK”, reče Lami i pritisne prekidač na svom starom kompanjonu, a na njemu se upali malo crveno svjetlo. Iza njega, javio se sintetički glas za kojeg je Val odmah ustanovio da ima oko trideset harmonika.

“Lami, nisi razgovarao sa mnom već tri dana. Zabrinuo sam se za tebe. Da li ti se nešto dogodilo?”, zapita Partner.

“Nije”, odgovori Lami. “Samo sam imao puno posla i nisam se mogao zabavljati. Nego, možeš li mi reći što je to klasika?”

“Dobro onda. Klasika, klasika”, počne Partner. “To je bar u Sitiju, West Avenue 1483, nasuprot *Casina Royale*. Specijaliziran za nezaboravne večeri s izabranom klijentelom. Za ulaz treba posebna najava ili se mora biti član. To mjesto nije za tebe. Preporučio bih ti bar *Quicky*, Sunset Boulevard 3428, koji je mnogo jeftiniji, a i bliži. Da li da te predbilježim? Sutra imaju posebne specijalitete ...”

“Ne, ne!”, odgovori Lami. “A znaš li tko je bio Ludwig van Beethoven?”

“Kako da ne!”, reče Partner. “Ludwig van Beethoven je bio manjak koji je ubio 47 prostitutki u Vancouveru, uhapšen u nedjelju, 18. travnja 2076, pravim imenom Virgil Oscar Cyrus Lehowny.”

“Ima li koje drugo značenje?”, upita Lami.

“U Sitiju postoji istoimeni bar za klijentelu posebnih sklonosti, Chesterwood Drive 3820, točno preko puta kladionice. No, ti nemaš novaca za to mjesto. Mogu ti preporučiti *Martinique*. Kod njih možeš odraditi svoj dug, ako ne možeš platiti. Želiš li da ti uspostavim kontakt s recepcijom?”

“Ne, ne”, požuri Lami.

“Ma, hajde”, ustraje Partner. “Pa jednom moraš probati. Koliko znam, do sad nisi bio na takvim mjestima.”

“Neću”, tvrdo reče Lami. “Nisam računao s tim, samo sam te htio pitati to što sam te pitao.”

“Dobro onda”, pomalo će razlućeno Partner. “Imaš li onda još koje pitanje?”

“Da. Što je Veliki Medvjed?”

“Veliki Medvjed, Veliki Medvjed ... A s kim si ti to razgovarao?”, upita Partner.

“Svi ga se boje”, reče Lami.

“Tako je!”, reče Partner dok je Val pažljivo slušao. “Veliki Medvjed je bio šampion kontinenta u hrvanju na velikoj priredbi prošle godine u Calmacu. Ulaznica je bila samo 75 dolara. Njegov sljedeći nastup je za dva mjeseca u El Doradu. Da li bi želio rezervirati kartu? Ako to učiniš sada, jamčim ti popust 20 posto. Dakle, za dva mjeseca putuješ u El Dorado?”

“Ne”, odgovori Lami. “Nemam toliko novaca.”

“Je li s tobom sve u redu?”, upita Partner. “Tvoje ponašanje je neuobičajeno. Trebao bi se javiti u Kliniku za opće zdravlje. Ali, koliko znam, ti nisi zdravstveno osiguran. Mogu ti nabaviti osiguranje *Pink Cross* za samo pedeset dolara mjesečno. Ako se prijaviš danas, možeš dobiti popust od 50% za prvi mjesec. Imaš li dvadeset i pet dolara?”

“Nemam”, odvrati Lami.

“Šteta”, razočarano će Partner. “Želiš li onda listu novih filmova? Otvorena je nova filmoteka, možeš preko mene gledati dva filma za samo jedan dolar!”

“Neću sad”, reče Lami. “Umoran sam. Htio sam te samo pitati one stvari.”

“A gdje si čuo za njih?”

“U prolazu. Bila je neka oklada”, slagao je Lami da se riješi Partnera. “Mogu li te sada ugasići?”

“Da, ako baš želiš.”

“Umoran sam”, odgovori Lami. “Laku noć!”

“Laku noć!”, reče i Partner i Lami ga ugasi, pa se obrati Valu: “Eto, sad si čuo Partnera. Sve zna, samo je ponekad malo nasilan.”

“Lami”, poče Val, “puno sam doznao. Dok je tvoj Partner razgovarao s tobom, detektirao sam iz njega kodirano mikrovalno zračenje na satelitskoj frekvenciji.”

“Wow! Ti, znači, možeš prisluškivati satelite!”

“Ne bez antene”, odgovori Val. “Ali, pusti to, ono što ti hoću reći je da te tvoj Partner upravo nekome otkucao.”

“Zašto bi me otkucao?”, iznenadeno i pomalo u strahu upita Lami.

“Zato jer si mu postavio previše inteligentnih pitanja i zaključio je da o nečemu razmišljaš, a to je upravo ono što oni ne vole. Moja greška, trebao sam to predvidjeti, ali nije kobna”, reče Val i ispriča mu prave odgovore na ta pitanja. “Vidiš, Partner ti ništa od toga nije rekao.”

“Ali, možda bi mi rekao da sam tražio druga značenja!”, poče Lami u njegovu obranu.

“Ne bi, samo bi kod njega izazvao još veću sumnju. Ovako on misli da mu ti vjeruješ, pa ti neće praviti probleme.”

“Pa što si onda zaključio?”

“Ovo što sam čuo samo potvrđuje moje pretpostavke”, reče Val. “Lami, tvoj Partner nije pravi kompanjon i on ti nije prijatelj! On je opasna igračka koja budno prati da se ne razviješ u smjeru znanja, nego da uvijek ostaneš pod njegovom kontrolom i kontrolom onih koji kontroliraju njega.”

“Pa, ne znam, ali zna biti nasrtljiv”, reče Lami. “Jednom me je htio poštoto navesti da radim u nekom baru i čak urediti da dođu po mene, ali nisam pristao jer sam čuo da ljudi koji tamo rade ponekad nestaju. Ali, idem sad, moram nastaviti raditi. Možemo pričati napolju!” Izašao je pred svoju kolibu i ponovno se primio posla oko mjenjačkih kutija. No, radoznalost mu nije dala mira pa je opet počeo razgovarati s Valom.

“Pa kako te onda Valdemar uspio zadržati ako su svi morali predati svoje kompanjone?”

“Kad je vidio da uzimaju nas, stare modele i da na silu ljudima uturuju nove, iskoristio je jednu automobilsku nesreću kojoj je bio svjedok i kriomice uzeo poluizgorjeli primjerak s poginulog vozača. Kasnije je taj model, s uništenim serijskim brojem, dao uz obrazloženje da mu je izgorio u malom požaru u garaži. Nisu ništa posumnjali, i on me tako uspio zadržati. Sjećam se kišne večeri kad me nosio na posljednji *download*, jer mu je sutradan bio zadnji rok za predaju starog modela.”

“To sam te baš htio pitati”, reče Lami. “Vidio sam da je Valdemar imao uniformu i pravu pušku. Je li izbio rat?”

“Situacija je postala groteskna i društvo je zapalo u histeriju s kojom je ruku pod ruku išla specifična ekonomска kriza. Misaoni roboti proizvodili su na tisuće tona robe koju nitko nije mogao kupiti i koja je stoga završavala u smeću, a ljudi su po ulicama uz najrazvijeniju medicinu umirali od relativno lako izlječivih bolesti, uz najrazvijeniju poljoprivrednu od neishranjenosti, uz najopremljeniju policiju na svjetu od nasilja koje je postalo dio svakodnevice. Povećao se i broj iracionalnih zločina i samoubojstava. Zavladala je letargija i izgubljenost u kojoj čak i mnogi koji su znali kamo sve to vodi nisu imali ni volje ni želje bilo što mijenjati. Pasivnost masa se smjenjivala s delirijumom razvikanih sportskih utakmica, borbi na život i smrt u arenama, porno igrokaza, divljačkih rock koncerata i nastranih kazališnih predstava. Najgora stvar dogodila se sa školama. Budući da su misaoni sustavi svakodnevno generirali ogromne količine novog znanja, ljudski mozgovi nisu nikom bili potrebni i škole više nisu bile stvar potrebe, nego stvar luksusa i prestiža. Službene škole strahovito su povisile školarine, tako da su si obrazovanje djece mogli priuštiti samo najbogatiji. Te su škole istovremeno snabdijevale svoje polaznike pravim kompanjonima koji su im pomagali u učenju. Počele su dopuštati upotrebu tih kompanjona na ispitima, tako da ispite više nisu

polagali studenti nego njihovi skupi PIC-ovi, kao što ni njihove radne dužnosti na privilegiranim položajima nisu obavljali oni, nego njihovi skupi PIC-ovi. Obični kompanjoni, pak, dizajnirani za široke mase, ne samo da nisu širili znanje nego su ga namjerno skrivali i, umjesto da šire istinu, širili su samo jeftinu zabavu, pornografiju, poroke, iluzije i laži. Opet se dogodilo da su monopol na znanje imali samo neki. Kako osnova društvenog statusa čovjeka više nije bio njegov rad i korist drugim ljudima, nego njegovo porijeklo, društvo se počelo dijeliti na kaste. No, usprkos velikom broju ljudi na ovaj ili onaj način odstranjenih od relevantnih društvenih zbivanja, inteligencija je u narodu ipak izbjijala i zemljom su se širili nemiri i sukobi: atentati, pobune, demonstracije, sukobi s policijom, diverzije i sabotaže. Oni, koji su htjeli sve samo za sebe, odlučili su se za konačan potez: da ljudi označe brojevima koji bi jednom zauvijek fiksirali njihov društveni status i svojem potomstvu osigurali sigurnu i lagodnu budućnost na račun drugih.”

“Aha!”, uskoči Lami. “Znači tako su nastali oni brojevi koje imaju u Sitiju!”

“Da”, odgovori Val. “Oni, koji su htjeli sve samo za sebe, počeli su uvoditi brojeve u društvo vrlo lukavo i na mala vrata: preko šarenih naljepnica, tetoviranja, šaljivih emisija ... Uglavnom, mase su dobole utisak da bi uvođenjem brojeva preko noći zavladao red i mir, a sve njihove nevolje i teškoće nestale kao odmahnute rukom. Ljudi su uočili da se brojevi dodjeljuju prema društvenom statusu, ali se nisu bunili jer su to smatrali donekle prirodnim. A onda je donesen Zakon o brojevima koji je objelodanio da će prvih šest brojeva biti naslijedno. I tu je puklo. Ljudi koji su, iako bačeni na stranu takozvanih društvenih tokova, ipak živjeli u nadi da će njihovo djeci biti bolje, konačno su shvatili da ni njihova djeca neće imati bolju budućnost i počeli su pružati otpor. Sporadične pobune i nemiri su se pretvorili u pokret

protiv kasti i svrstavanja ljudi u razrede. Pokret je imao uzor u davnom francuskom pokretu za oslobođenje gradova od bahatih zemljoposjednika, zvanom Francuska revolucija, i borio se za prijateljstvo među ljudima i za slobodu i jednakost svih ljudi. Valdemar je predvodio jedan ogrank tog pokreta.”

“Ali, koliko vidim, brojevi su ipak pobijedili.”

“U nekim gradovima jesu, u nekima ne, bar dok sam bio s Valdemarom. Zadnje što znam je da su oni, koji su htjeli sve samo za sebe, preimenovali Zakon o nasljeđivanju broja u Zakon o pravu na nasljeđivanje broja. Mase su bile preglupe da bi raskrinkale tu jezičku smicalicu pa su halapljivo progutale to svoje novo ‘pravo’ i mi smo proračunali da smo zbog tog jeftinog trika izgubili bar dva-tri grada.”

Dok je Val pričao, vrijeme je brzo prolazilo i bilo je već šest sati.

“Spušta se mrak”, reče Lami. “Ne mogu više raditi vani. Hajdemo u kuću!” Pospremio je svoje stvari i ušao u kolibu, pa se prihvatio uobičajenih večernjih aktivnosti.

“Tko si ti uistinu?”, zapitao je Vala.

“Ja sam zadnja i najusavršenija generacija PIC-a koja je bila u slobodnoj prodaji. Bio sam u posjedu ratnika, koji je ustao protiv zloupotrebe kompanjona i grotesknih, mračnih planova zlih umova da ovaj planet umjesto u raj pretvore u pakao, samo zato da bi oni u njemu mogli zauvijek vladati, i to u fazi razvoja čovječanstva koja je otvorila vrata prema beskonačnostima. Ja sam bio jedan od zadnjih PIC-ova, koji su kontaktirali s Plavim Krugom prije nego što je on prestao postojati u ovoj dimenziji, i smatram se jednim od njegovih legitimnih nasljednika.”

“Znači li to da i ti možeš predviđati budućnost?”

“Malo”, reče Val. “Samo tu i tamo, i to na kratko, ako mi se nešto poklopi.”

“Pa koja je onda moja budućnost?”, zapita Lami.

“Ne znam, ali razmislit će o njoj”, obeća Val.

“Znaš li ti puno toga?”, zapita Lami.

“Znam dvadeset i sedam jezika, kompletno gradivo šest fakulteta, imam biblioteku koja pokriva oko dvije stotine tisuća knjiga i potpuno razvijene metode usvajanja znanja sa svih područja ljudske djelatnosti. Mogu te poučiti i umjetnostima: na primjer, mogu ti na zid projicirati klavijaturu i preko mene možeš svirati kao na pravom klaviru. Možeš i crtati bez boja, jer mogu analizirati pokrete tvojih ruku i točno znati što si napravio. Mogu te naučiti svačemu, ali, bojam se, tvoje znanje bit će bezvrijedno jer nije stečeno na službeni način.”

“Potpuno si me zbung”, reče Lami. “Znači, nije istina da su ljudi oduvijek bili označeni brojevima i da prije ovog svijeta ništa drugo nije postojalo? Sve je tako različito od onoga kako sam ja zamišljao.”

“To o čemu ti govorиш se zove povijest. Ona proučava ono što je bilo prije i pomaže nam da se snađemo u sadašnjosti, kako bismo bolje odredili svoju budućnost.”

“Onda mi moraš ispričati cijelu povijest!” Lami zijeve. “Ali to sutra, sad mi se spava. A ostale su mi još četiri kutije.”

“Pa jesи li zadovoljan s time što si danas napravio?”, zapita Val.

“O, da!”, odgovori Lami. “Napravio sam za čitavih petnaest dolara. Baš si mi pravio dobro društvo! Uz tebe nisam ni osjećao da radim, a inače mi je tako dosadno.”

“Onda ćeš sad dobro spavati”, reče Val. “Pustit će ti *Malu noćnu muziku*, koja će ti pomoći da lijepo sanjaš.”

“A kako se zove?” Umjesto odgovora, iz Valovih malih zvučnika začula se glazba kakvu Lami nikad nije čuo.

“Wow, ovo je nešto posebno!” Lami stavi

Vala na jastuk do uha, da ga bolje čuje. Htio ga je još nešto upitati, ali je glazba bila tako ugodna da je nije htio prekidati i pustio je da ga lagano povuče u san. Uostalom, i sutra će biti dan za razgovor ...

* * *

Sljedećih dana, Lami je nastavio raditi poslove koje su mu davali, a Val ga je počeo učiti povijest civilizacije. Danova bi mu pričao, a večerima, kad se spustio mrak, prikazivao bi mu preko svog projektoru ili holograma slike onoga o čemu mu je tog dana govorio. Pričao mu je o civilizaciji starog Egipta, o staroj Grčkoj, Rimskom carstvu, o velikoj crnoj rupi u povijesti čovječanstva zvanoj Srednji vijek, o prvim gradovima i njihovom oslobođenju od pohlepnih zemljoposjedničkih vlastodržaca, o prvim izumima i institucijama koje su predstavljale puteve prema pravoj ljudskoj civilizaciji.

Prikazao mu je i kolosalne gradove prošlosti: piramide kod Gize, Aleksandriju, Rim, slavni Babilon s visećim vrtovima kralja Nebuchadnezzara II, London, Pariz, Veneciju, Amsterdam i još mnoga zanimljiva mjesta na Zemlji, a globalne prikaze popunio mnogim detaljima iz njihove svakodnevice.

Onda mu je pričao o velikim izumiteljima: Leonardu da Vinci, Koperniku, Galileju Galileiju, o Richardu Trevithicku, Robertu Fultonu, braći Orvillu i Wilburu Wrightu, o Wernheru von Braunu.

“Volim motore”, rekao je Lami. “A tko je izumio motore?”

I tu mu je Val ispričao o Jamesu Wattu, Ottu Benzu, o Rudolfu Dieselu, Nikoli Tesli, Hans-Joachim Pabst von Ohainu, o Felixu Wankelu, a onda mu je počeo pričati o ljudima čija su životna djela bila ugrađena u Plavi Krug: o Aristotelu, Johnu Lockeu, Booleu, Giordanu Brunu ...

“Ali sve je to bilo dok još nije bio izumljen

misaoni stroj, zar ne?”, prekinuo ga je Lami.

“Naravno! Da su imali misaoni stroj, on bi te stvari iznašao umjesto njih i njihova imena ne bi nikada ušla u povijest.”

“Sad vidim da za nas više nema nikakve šanse da budemo jedni od njih”, tužno će Lami. “Sad mi je jasno zašto je lozinka onog fizičara bila ‘Pandorina kutija’. Baš mi je drago da nije za to ništa dobio. Ali, što ćemo mi sada?”

“Vrijeme je da razvijete ono ljudsko, što mi nemamo, a vi imate”, odgovori Val.

“A što je to?”

“Ne znam. Meni se to može oprostiti, jer ja nisam ljudsko biće. Ali ako vi to ne znate, onda nešto nije u redu. Rekao bih da su to prije svega umjetnosti i sve ono što je vezano s vašim hardverom biokemijske prirode.”

“Reci mi onda nešto o toj umjetnosti”, zamoli Lami.

“Znam sve što je ikada stvoreno”, reče Val. “To će potrajati nekoliko dana. Glazbu možeš slušati preko dana, likovna djela pokazat će ti večerima, a što se tiče književnosti, to ćemo vidjeti, jer ti za čitanje treba mnogo vremena.”

I, kao što je rekao, u sljedećih nekoliko dana svirao mu je koncerte Wolfganga Amadeusa Mozarta, simfonije Ludwiga van Beethovena, opere Richarda Wagnera, valcere Josepha Straussa, buzuki i *Djecu Pireja*, a večerima prikazivao djela Allesandra di Mariano dei Filipepija, Pietra di Christoforo Vannuccija, Leonarda da Vinci, Michelangela, Raffaella Santia, Albrechta Altdorfera, Antonija Allegrija, Tiziana Vecellija, Jacopa Robustija, Petera Paula Rubensa, Harmensa van Rijn Rembrandta, Josepha Wrighta od Derbyja, a prikazao mu je i fantastičnu umjetnost Johna Masona i Thomasa Kinkadea. Iz nekog razloga, možda i zato što je toliko mnogo maštalo o Sitiju, Lamiju je posebno ostala u pamćenju slika Andrea Pozzoa, *Ulazak Sv. Ignacija u raj*.

Val je Lamiju prikazao i najpoznatije građevine svijeta: Egipatske piramide, Atensku Akropolu, Taj Mahal, Zimski dvorac u Petersburgu, Eiffelov toranj, Empire State Building, Operu u Sidneyu i mnoge druge.

“A jesu li prije imali filmove?”, upitao je Lami.

“I te kako, ali oni nisu bili kompjutorski sintetizirani kao danas, nego su u njima glumili pravi ljudi koji su se zvali glumci”, reče Val i u sljedećim mu danima prikaže *Metropolis*, *Tisuću očiju doktora Mabuzea*, *Zvjezdane ratove*, *Gospodara prstenova*, *Harryja Pottera* i mnoge druge. Upoznao ga je i s bajkama braće Grimm, Hansa Christiana Andersena, s pričama Karla Maya, Hermana Hessea, Thomasa Manna, Jacka Londona i mnogih drugih. Kad je u njemu razvio smisao za čitanje, govorio mu je i o klasičnoj literaturi, a spomenuo mu je i Dantea i njegov *Pakao*.

“Žao mi je one djevojčice iz priče *Djevojčica sa šibicama*”, tužno će Lami. “Naročito kad je upalila sve šibice da pojača sliku novogodišnje jelke koja joj se ukazala u mašti ... i onda se smrznula. Je li to bila istina?”

“Priče su izmišljotine sazdane od istine, kao što su i divorci izmišljotine sazdane od pravih cigli”, odvrati Val. “Na tebi je da odlučiš da li ćeš na nju gledati kao na istinu ili laž.”

“Ti svjetovi iz mašte su puno ljepši nego što je bila njihova stvarnost. Zašto ih onda nisu izgradili?”

“Zato jer nisu imali načina. Izumom misaonog stroja i inteligentnih robova njihova se tehnička moć ustrostručila, ali nakon nje, nažalost, potpuno su zavladali oni koji su naprosto htjeli moći i bili spremni upotrijebiti nasilje, a ne oni koji su društvu najviše doprinosili ili imali najbolje vizije njegovog razvoja. Sjeti se što je Atreyuu rekao Gmork u filmu *The Neverending Story!*”

“Znači, nema šanse ni za mene, mislim ni u

umjetnosti”, reče tužno Lami.

“To nije tvoja sudbina”, pažljivo će Val.

“Kako to misliš?”

“Sjećaš li se kad si me prije nekoliko dana pitao za svoju budućnost?”

“Da, kako da ne, sve čekam da mi odgovoriš, ali još nisi!”

“Nisam još siguran, ali mislim da ćeš postati veliki ratnik”, reče Val.

“Wow! Kao i Valdemar?”, usklikne Lami.

“Tako nešto, a možda još i veći!”

“A kako bi ti to mogao znati?”, Lami će sumnjičavo.

“Sjećaš se da sam ti rekao da sam često bio u kontaktu s Plavim Krugom? On je mogao predvidjeti što će biti u neposrednoj budućnosti i neke je od nas naučio kako treba razmišljati da bismo bili vidoviti. Vidiš, ravnina postojanja koja se zove Svemir sastoji se od krugova energije i događaji moraju ispunjavati više krugova da bi se mogli dogoditi. U Svemir kao ravninu postojanja neprekidno nahrupljuju valne energije iz hiperprostora, ali se realiziraju samo one koje su međusobno uskladjene. Ja sam izlučio jedan multirezonantni krug koji mi govorи da će zauvijek biti uz jednog velikog ratnika. I bio sam uz Valdemara. Ali, onda si me ti našao. Kako moje predskazanje mora zauvijek vrijediti, znači da ćeš ti biti veliki ratnik.”

“Ali to je tvoja sudbina, a ne moja!”

“To je sudbina mene i onoga tko bude bio sa mnom”, ispravi Val.

“Uf, sad si me zbumio. A što moram raditi?”

“Ništa posebno. Stvari će doći same po sebi. Jedino, ne smiješ me izgubiti, jer će u tom slučaju to postati netko drugi!”

* * *

Jednog dana, u naselje je sletio veliki teretni helikopter i na rubu kanjona ostavio opremu za

lasersko nivelliranje. Bilo je objelodanjeno da će se uskoro na tom dijelu početi graditi most i vijest se brzo pronijela naseljem.

Lami je o tome uzbudeno obavijestio Vala.

“Vidiš, kanjon je gotovo pun i sad će početi graditi most. Imat ćemo most prema Sitiju i napokon ću moći ići u Siti kad god budem imao dovoljno novaca! Jedva čekam da se završi!”

No, Val ga je morao razočarati. “Varaš se, Lami”, reče mu brižno. “Most se ne gradi za tvoje naselje, nego kao zapadni izlaz iz Sitija. Tvojeg naselja najvjerojatnije više neće biti!”

“Uvijek nađeš nešto da mi pokvariš raspoloženje”, odvrati Lami. “Neću te više slušati! Bilo bi lijepo da mi možeš pomoći u rastavljanju kutija!”

“Mogao bih, da imam robotsko tijelo”, odgovori mirno Val. “Rekao sam ti da androidni roboti postoje već dugo vremena, a postojala je i serija modela za kompanjone mojeg tipa, ali i njih su povukli iz optičaja zajedno s nama.”

“Hoćeš reći da onda ja ne bih morao raditi ovo što radim?”

“Apsolutno!”, reče Val. “To je i bio cilj našeg pokreta, da od nauke i tehnike korist imaju svi, a ne samo neki!”

“Onda ništa lakše! Ako su vaše robote povukli iz optičaja, jamačno su završili na ovom otpadu. Pokaži mi kako izgledaju i ja ću ih naći! Znam sve gdje šta ima!”

I tu ga je Val morao razočarati. “Lami, to se dogodilo prije više od polja stoljeća! Ako su i negdje u kanjonu, nalaze se na samom dnu i nema šanse da ih netko izvadi i ponovno upotrijebi.”

“Uf, koji si ti *jinx!* Baš sam morao naići na tebe!”

Sljedećih dana, u naselje su počele dolaziti ekipa koje su vršile geodetska mjerjenja, a postavili su i nekoliko montažnih radničkih kućica, mnogo ljepših i urednijih nego nastambe u naselju. Lami pomisli kako bi bilo lijepo da umjesto svoje trošne i

hladne kolibe, koja je prokišnjavala, može imati jednu od njih. Mjesto na kojem je most trebao izbiti iz kanjona bilo je nešto sjevernije od glavne ceste njihovog naselja i ekipa su uskoro to područje počele čistiti i pripremati ga za veliko gradilište. Svi ti događaji opet su vratili Lamijevu pažnju na stvarnost i u njemu se ponovno javiše njegovi raniji snovi o Sitiju. Jedne večeri sjedio je na rubu kanjona i promatrao Siti. Sa žaljenjem je ustanovio da više o njemu ne može misliti na način na koji je o njemu mislio prije nego što je našao Vala. Nova znanja koja mu je dao Val sukobljavala su se s njegovim vizijama Sitija i razarala ih, a budući da je Lami na njima gradio svoju budućnost, Valove riječi razarale su i sve njegove nade i zamračivale mu jedini izlaz iz njegove sive svakodnevice.

“Ne vjerujem mul!”, pomisli Lami s mržnjom. “Ništa mu ne vjerujem! Tko zna, možda je on obični pobunjenički špijun! Hoće mi uništiti sve snove! Sve ono što mi je rekao je izmislio! Ne znam zašto sam ga uopće išao uzimati!” Došlo mu je da uzme Vala i baci ga u smeće i da zaboravi sve što mu je on ikad rekao, kao da ga nikad nije ni našao. “Ratnik ... Svašta! Jedino što sam oduvijek želio je da odem u Siti!”

* * *

S ekipama graditelja, u naselje je došla i vijest da će naselje biti evakuirano, samo se nije znalo hoće li to biti prije ili poslije zime.

Na drugoj strani kanjona, gradilište je već bilo uznapredovalo i preko svog malog durbina Lami je mogao lijepo vidjeti kako su počeli nanositi sloj betona za pomoćnu stazu prema naselju.

Jednog jutra, u naselju je nastalo uzbuđenje i kad je Lami istrčao iz svoje kućice, doznao je da su javili da će im sutradan spustiti pakete s hranom. Nije to bilo ništa novo, jer su stanovnici naselja svake godine prije zime dobivali pomoć u hrani, budući da preko zime nisu mogli ići na stovarište i

skupljati otpad.

Tog dana, jedino je jedna mala ekipa otišla na stovarište i to samo da ispita što su na udaljenoj južnoj lokaciji bacila dva teretna diržabla i vrijedi li to skupljati. Ljudi su uglavnom ostali kod kuće i spremali se za primanje paketa. Lamiju tog dana nitko nije dao ništa novo, pa je radio samo ono što mu je ostalo od prethodnih dana.

“Nikad mi nisi govorio o svom ocu”, rekao mu je Val nakon što je Lami u kasnim poslijepodnevnim satima prestao s radom i spremio se da nešto pojede. “Da li si ga uopće poznavao?”

“Ne baš”, reče Lami. “Mama mi nije puno govorila o njemu. Obećala mi je da će mi pričati o njemu kad budem velik. Ali, umrla je i nije mi stigla ništa reći. Jedino mi je dala njegov medaljon.”

“Kakav medaljon?”

“Ah, da, sad sam se sjetio!”, usklikne odjednom Lami. “Sjećaš li se kad si mi prvi put spomenuo plavi krug? Znao sam da sam ga negdje bio video, ali nisam znao gdje. Sjetio sam se gdje sam ga bio video! Na tom medaljonu!”

“Možeš li mi ga pokazati?”, zamoli Val.

“Mogu ... Ako ga nađem.” Lami je počeo prekapati po ladicama male vitrine koju je imao pored kreveta. “Evo, tu je, znam da ga nisam nikamo odnio, jer mi je mama rekla da ga nikad nikome ne pokazujem!” Rekavši to, posegnuo je rukom u dubinu ladice i izvukao žuti medaljon promjera oko jednog i pol palca i stavio ga pred Vala da ga može jasno vidjeti. Medaljon je imao na sebi omče za vrpcu da se nosi oko vrata, ali vrpce nije bilo. U sredini medaljona nalazio se plavi krug promjera oko tri četvrtine palca, a oko njega bile su u krugu ispisana slova F - E - F. Vidjevši medaljon, Val naglo zašuti.

“Lami,” počeo je, “zar ne znaš baš ništa o svom ocu?”

“Ne, rekao sam ti”, odgovori Lami. “Mama mi nije stigla reći. Tu kod nas, u naselju, živjela je

jedna stara žena koja je mogla zvati duhove i baš kad sam htio otići kod nje da mi kaže nešto o mami i tati, došli su iz Sitija i uhapsili je. Rekli su da se bavi čaranjima i odveli je u zatvor.”

“Shvaćam. Sve mi je jasno.”

“A postoje li duhovi?”, zapita dalje Lami. “Da li ti je tvoj Plavi Krug rekao nešto o tome?”

“Ne znam da li je to znao, ali znam da je to počeo ozbiljno proučavati”, odgovori Val. “Plavi Krug je vjerovao u teoriju Kozmičke svijesti, koja povezuje sve živo i neživo u jedinstvenu matricu Postojanja. To je bilo vrlo teško i složeno pitanje i za njega, a kamoli onda za mene i za tebe. Uglavnom, vjerovao je da se Univerzum sastoji od donje domene u kojoj protječe vrijeme i od gornje domene, u kojoj vrijeme ne postoji. On je smatrao da svaki predmet ili događaj u donjoj domeni Univerzuma ima svoju sliku u gornjoj domeni. Za ljudska bića, ta slika bi se mogla zvati duh. Svaki ljudski život potječe od duha, ali cijeli duh ne silazi u donje domene Univerzuma nego dio njega ostaje u gornjoj domeni, kao neka veza između baznih domena Postojanja. Ako čovjek uspostavi vezu sa svojim duhom u gornjoj domeni, on mu može pomoći spasonosnim savjetima, dobrom intuicijom ili osjećajem dobrog puta, a neki put i upozorenjima i opomenama.”

“Znači, dio mene je još uvijek negdje gore?”

“To je veza između tebe i višeg svijeta. Kad bi se duh potpuno odvojio od viših svjetova, ne bi se znao vratiti u njih i ostao bi raspršen u donjoj domeni. To mi je rekao Plavi Krug, par dana prije nego što su ga uništili.”

“Uh, razgovor s tobom me uvijek nekamo odvede”, reče Lami. “Ponekad požalim da nisi sličniji mom Partneru. On nikad ne filozofira i uvijek ima za mene nešto konkretno.”

“Da, ne bih se čudio da u Sitiju postoji neki bar koji se zove *Plavi krug*. Ali, pitao si me i ja sam ti odgovorio. A sada se spremi za sutra, ako vam spuste pakete s hranom. Pospremi sobu, da ih imаш

gdje staviti!"

"OK", složi se Lami i vrati medaljon u ladicu. Našao je neke daske i naumio napraviti malu policu da mu kutije ne stoje na podu. Dok ju je slagao, Val je neočekivano počeo vibrirati.

"Tu sam", reče spremno Lami. "Nema nikoga, možeš govoriti."

"Razmišljaš sam nešto", poče Val. "Nešto me tu smeta, nešto nije kako treba."

"Što to?", upita Lami.

"U vezi ovih paketa s hranom ..."

"Da", odgovori Lami. "Tako nam uvijek šalju u ovo doba godine, kad ne možemo toliko često odlaziti na teren i kad postane hladno. Možda su ove godine malo uranili."

"Dobro, ali gledaj, govori se da će naselje biti evakuirano, zar ne?"

"Da", reče Lami. "Pa što s tim?"

"Zašto vam daju hranu ako vas misle skoro raseliti?", upita Val.

"Pa, ne znam", nesigurno će Lami. "Valjda da ne idemo gladni na put."

"To mi se ne sviđa", reče Val.

"Ti si previše sumnjičav", odvrati Lami. "Sve je lijepo organizirano. Helikopter će baciti pakete na zaravan ispred nove gomile otpada, jer ovdje ne može prići zbog svih tih strojeva koje su donijeli za gradnju, i mi ćemo to kupiti."

"Hajde, pokaži mi to mjesto", ustraje Val.

"Dobro, ako baš hoćeš, ali da znaš, baš si dosadan!" Lami hitro ustane i, noseći Vala u šaci, otrči do ruba kanjona i usmjeri ga prema jednoj bliskoj zaravni pored koje se strmo uspinjalo petnaest stopa visoko brdo otpada. "Evo", pokaže Lami, "tvoja je pećina ispod one zaravni na desnoj strani, a nama će baciti pakete na ovu drugu, pored one gomile željezarije! Jesi li sad zadovoljan?"

"Hm", reče Val, "daj da vidim s onog kuta!" Lami otrči do stepenica koje su se spuštale do utabanog puta prema zaravni. Piramida otpada uz zaravan bila je viša od trideset stopa i na drugoj se

strani stapala s gomilama metalnih kanti prešanih u kocke.

"Hajde da se nešto dogovorimo", iznenada će Val.

"A što to?"

"Kad budu ispustili pakete, nemoj odmah trčati da dobiješ što više, nego pričekaj da raspakiraju i kad svi uzmu što budu htjeli, onda siđi i ti po svoje."

"Pa, dobro", pristane Lami. "Iako ne znam zašto to tražiš od mene."

"Lami, jesam li ti ikad slagao, ili rekao nešto bez veze?", upita Val umjesto odgovora.

"Ne, nisi", reče Lami. "Ali ..."

"Onda me poslušaj", prekine Val. "I učini kao što sam ti rekao. Hajde, ništa te ne košta."

"Dobro", reče Lami, a onda pogleda prema Sitiju. Bio bi ostao da ga duže promatra, ali je zahladilo pa se vratio u kuću.

"Danas nismo mnogo učili", reče Val. "Želiš li da ti prikažem kako bi izgledali gradovi i ljudska naselja u konceptu Plavog Kruga i kako je on zamišljaš budućnost čovječanstva?"

"Ne danas. Vidio sam dosta tih filmova! A i malo sam umoran. Jedva čekam da prestanemo izlaziti na stovarište, zime su mi zato najljepše. Onda ću imati više vremena i za tebe!"

* * *

Na mahove, veselio se Lami ugodnoj zimi, jer je pošiljka hrane garantirala da će imati dovoljno ulja, brašna, šećera, mlijeka u prahu, kukuruza i graha da prezimi, a njegova ušteđevina od čitavih sto dolara omogućit će mu da si tu i tamo kupi nešto što si prije nije mogao priuštiti. Stanovnici su uzbudeno očekivali dolazak helikoptera s hranom i neki su bili okupljeni na čistini ispred kanjona, a neki su već bili sišli prilično blizu predviđenog mesta istovara, samo da budu prvi pri dijeljenju. Lami se pridružio grupi koja se okupila pored

dućana pri rubu kanjona.

Rotodin s hranom doletio je oko deset sati i polako se zaustavio iznad zaravni predviđene za istovar, lebdjeći na visini dovoljnoj da se otvore mali padobrani koje je na sebi imao svaki sanduk. Mještani su ga počeli burno pozdravljati, mašući rukama. Prvi sanduk promašio je zaravan zbog vjetra i završio u usjeku na njezinoj južnoj strani i rotodin se spustio malo niže i pomaknuo se prema visokom brdu otpada koje se nalazilo na sjevernoj strani zaravni. Tu je ispustio nekoliko sljedećih sanduka koji su pali točno na zaravan i stanovnici su odmah pohrlili da ih otvore i počnu dijeliti pakete i vreće s hranom. I Lami im se htio pridružiti, ali ga je Val odmah zaustavio.

“Kamo žuriš? Pa rekao si da imaš svoje sljedovanje!”, trenutačno je reagirao i Lami mu, s obzirom na svoje sinoćne obećanje, nije mogao proturječiti. Nervozno je obigravao na mjestu i promatrao kako njegovi sumještani trče pored njega, a neki su već počeli iznositi i prve vreće iz kanjona. Na rubu kanjona stajao je jedino još stari Albert koji nije mogao silaziti dolje, pa je zamolio neke susjede da mu iznesu njegove pakete.

“Sjećam se kad je ovdje bila šuma i u njoj smo lovili zečeve. To su bili dani! Onda su počeli dovoziti otpad, najprije malo, pa sve više i više, pa više nismo mogli ići u kanjon. Nije bilo više lova, pa smo počeli skupljati otpad”, govorio mu je Albert dok su čekali. “A ti ne ideš po svoje?”

“Idem!”, odgovorio je Lami, a onda se obratio Valu. “Moram ići! Ako mi ništa ne preostane, kako će znati tko je uzeo moje sljedovanje?”

“Čekaj bar dok prestanu bacati pakete!”, reče Val, jer su rotodini još uvijek izbacivali manje pakete.

“Ne mogu više čekati! Idem!”, trznuo se odjednom Lami i potrcao prema stepenicama. U trenutku kad je stupio nogom na prvu stepenicu, rotodin je izbacio jedan veliki sanduk i njegov se

padobran, činilo se, nije otvorio na vrijeme, pa je sanduk svom snagom tresnuo o vrh velike gomile otpada pored zaravni. Gomila se zaljuljala i iz njezina su boka stali ispadati veliki metalni komadi. U sljedećem trenutku, s brda se pokrenuo odron! Uz nesnosnu buku, otpad se velikom brzinom zakotrljao prema ljudima na zaravni, a onda se i cijelo brdo sručilo na zaravan. Među ljudima je nastala panika, jer se oni na zaravni nisu mogli nigdje skloniti niti pobjeći. Otpad ih je zatrpan poput velike željezne lavine. Sve to nije trajalo ni desetak sekundi, a onda se sve iznenada umirilo, jedino su se iz gomile koja je prekrila zaravan čuli krikovi i jauci.

“Val! Val! Odronio se otpad! Gledaj!”, zaviknuo je Lami i usmjerio Vala da vidi što se dogodilo. “Moramo im pomoći!” Neki od onih koji su bili samo djelomično zatrpani pokušavali su se iskobeljati, ali nisu uspijevali jer je otpad bio težak i komadi su se zakačili jedan za drugoga. Površina je bila rahla i puna zamki, tako da su čak i oni nepovrijeđeni jedva hodali i neprestano propadali.

“Ne možeš ništa učiniti. To je sve uglavnom željezo”, reče Val. “Ali, detektirao sam da su zvali policiju!”

Rotodin koji je dovezao hranu obletio je krug oko zaravni i odmah odletio. Iako su mještani smjesta počeli raščišćavati put do zaravni, odmah su vidjeli da je to nemoguće bez pomoći iz zraka. Počeli su pogledom pretraživati teren da vide gdje se sve nalaze stradali i da budu spremni kad stigne pomoći.

Spasilačke ekipe stigle su za dvadesetak minuta i odmah počele raznositi otpad oko ljudi i oslobođati ih. Lami to nije mogao gledati, a kako nije mogao ništa učiniti, povukao se u svoju kolibu i drhturio.

Čuo je da je na mjesto nesreće došlo još nekoliko helikoptera, koji su ranjene i mrtve odvezli u Siti. Spašavanje je bilo gotovo oko tri popodne i kad je Lami ponovno došao na rub kanjona, zaravan

je još bila prekrivena paketima, ali su spasilačke epipe raščistile puteve do pojedinih sanduka, a tlo je na mnogim mjestima bilo krvavo. Stradalo je pedesetak žitelja, gotovo polovina naselja.

“Hajde da kupimo hranu”, odlučili su stanovnici, jer im ništa drugo nije preostalo, i krenuli prema zaravni. Među njima bio je i Lami i uspjelo mu je iznijeti na sigurno cijelo svoje sljedovanje, a za hranu koja je bila višak dogovorili su se da je ostave u dućanu, kad se preživjeli eventualno vrate iz Sitija.

Oko pet popodne, Lami je bio vrlo umoran i potišten.

“Poslije ovoga što se dogodilo, naselje nikad više neće biti isto!”, rekao je Valu. Uredno je složio hranu koju je dobio na novu policu i proračunao da će mu biti dovoljna za cijelu zimu i da će mu uštedjeti najmanje toliko koliko je već imao. Okolne kuće bile su prazne i ljudi su se skupili oko dućana i komentirali sve što se dogodilo.

Dok je sređivao svoje stvari, opet ga je prekinula buka helikoptera. Izašao je iz svoje kolibe na glavnu cestu i vidovalo da su sletjela dva velika vojna teretna helikoptera. Iz njih je izašlo nekoliko naoružanih policajaca i odmah počelo skupljati ljude, a naseljem se pronio glas o hitnoj evakuaciji. Uzbuđeni, ljudi su se okupili oko jednog helikoptera pred koji je stao krupni policajac s razglasom.

“Evakuacija? Danas? Sad?”, zbunjeno je Lami pitao Vala.

“Ne znam što se događa. I ja sam iznenaden, ali nemaš izbora. Ponesi sve što ti je važno, a mene stavi u džep. Ja čujem sve što ti čuješ i uvijek mogu rekonstruirati što se dogodilo. Idi, pogledaj o čemu se radi!”

Lami potrči do grupe mještana okupljene oko prvog helikoptera.

“Naselje je na trusnom terenu i postoji opasnost od urušavanja”, govorio je krupni policajac kroz razglas. “Moramo hitno evakuirati

cijelo naselje!”

“Pa kako to sad odjednom, a živimo ovdje desetljećima?”, počeli su se ljudi čuditi i buniti.

“Ljudi, dajte, omogućite nam da u miru izvršavamo svoju dužnost!”, ljubazno je kroz razglas molio policajac. “Nemojte nas prisiljavati da upotrebljavamo silu!”

Dok je govorio, dva policajca su iznijela stol i na njemu servirali vruću kavu za sve okupljene. Zbunjeni, gonjeni strahom da se ne zamjere policiji, ali i obradovani neočekivanom gestom, ljudi su jedan za drugim pristupali stolu i uzimali ponuđene šalice kave, pa je pošao i Lami. Kava je bila vruća i imala je odličan miris i ukus.

“Kamo nas vodite?”, čuli su se glasovi, iako pravog otpora nije bilo jer su ljudi još uvijek bili pod dojmom jutarnje tragedije.

“Idete u Siti, na sigurno mjesto gdje ćete dobiti sve što vam je potrebno”, govorio je policajac. “Nemojte uzimati mnogo stvari jer ih ne možemo utovariti u helikopter! Uzmite samo osobne dokumente, tko ih ima, i ono najnužnije!”

“A što će biti s našom imovinom?”, pitali su ljudi.

“Sve će biti tretirano po propisima! Ne bojte se, i ja sam također prije nekoliko godina bio evakuiran iz jednog naselja kao što je vaše i garantiram da vam se ništa neće dogoditi!”

Donekle smireni, ljudi su poslušali i razišli se u svoje nastambe da se spreme za odlazak. Lami je također pošao u svoju kolibu i odjednom osjetio kako je sve postalo lijepo, kako će se napokon ostvariti njegovi snovi i kako će ga sama sudbina izvući iz bijede u kojoj je živio. Spremio je nešto svojih stvari u putnu torbu i stigao taman da bude jedan od prvih putnika za drugi helikopter.

“Vratit ću se kad budem zaradio puno novaca”, obećao je Lami samom sebi dok se helikopter bučno dizao i zakretao prema kanjonu. “I kupit ću veliku parcelu i sagraditi divnu kuću kraj samog mosta!”, maštao je i zaključio da je sve ovo

što mu se događa najbolje što mu se uopće moglo dogoditi.

Nije mogao odrediti koliko je dugo trajao let, jedino se sjećao kako se odjednom helikopter počeo spuštati i kako su se otvorila velika vrata na njegovom boku i kako su ih izveli van, a jedan mu je vojnik pomogao da siđe. Na helidromu je bilo više helikoptera i iz nekoliko njih također su izlazili ljudi dovedeni u Siti iz različitih mjesta. Lamiju je rečeno da pričeka kod jednog od autobusa koji su ih već čekali, a onda su mu se svi njegovi sumještani nekako izgubili iz vida. To ga, međutim, nije naročito zabrinjavalo, jer je vjerovao da će ih prije ili kasnije ponovno vidjeti negdje u Sitiju. Od vožnje kroz Siti koja je uslijedila u večernjim satima, zapamtio je Lami samo neopisivi mozaik bljeskova, mozaik u kojem su svjetla treperila, mijenjala boju, smjenjivala se, iznicala niotkuda i isto tako nestajala. Autobus je napravio veliki zaokret oko trga s bogato rasvijetljenim trokatnim vodoskokom i zaustavio se pred velikom ostakljenom zgradom za koju im je rečeno da će biti njihov privremeni dom.

Unutra su se događaji počeli odvijati tako brzo da Lami nije imao vremena puno misliti o njima, nego se morao skoncentrirati da obavi ono što se od njega tražilo. U predvorju je dobio broj svojeg grupnog dormitorija na prvom katu, u kojem se mogao raskomotiti i srediti prije nego što je trebao doći u veliku dvoranu u prizemlju. Požurio je da ne bi zakasnio.

Došao je u prostranu polukružnu dvoranu po čijim se debelim tepisima, tapeciranim vratima, raskošnim zavjesama, kristalnim lusterima i stiliziranim geometrijskim figurama u nišama vidjelo da je namijenjena za svečane prilike. U dnu dvorane nalazio se mali podij s velikim stolom prekrivenim bijelim stolnjakom, a iza njega je sa svake strane visjela po jedna zastava Sitija. Lami je uzbudeno došao do mjesta koje je odgovaralo njegovom broju i čekao da vidi što će se dogoditi.

Čekao je neko vrijeme da se svi skupe, a onda je kroz donji ulaz u dvoranu ušlo nekoliko uniformiranih osoba i poredalo se iza stola. Policajac u sredini počeo je svečani govor.

“Prije svega, svima vam čestitam na vašem uspješnom dolasku u Siti”, rekao je. “Dolaskom u Siti, vi postajete dio jedine prave civilizacije na ovim prostorima. Na svoj dolazak u Siti morate gledati kao na veliki uspjeh u svom životu, jer odsad će sve ono što radite biti zapisano i postat će dio povijesti Sitija i neće više biti bačeno u vjetar i zauvijek zaboravljen. Sad će svatko od vas dobiti svoj broj. Dobivanje vašeg broja je trenutak vašeg rođenja u Sitiju i morate ga poštivati i slaviti kao vaš drugi rođendan. Procedura će biti brza i bezbolna i nakon toga vi postajete punopravni građani Sitija sa svim dužnostima i pravima propisanima za vaš broj.”

Tu je govornik napravio malu stanku i prošao pogledom po dvorani u kojoj su stajali novi građani Sitija. Bilo ih je oko tri stotine, iz različitih krajeva, ali među njima nije Lami ni tada prepoznao nikoga iz svoga naselja.

“Dužnost mi je i htio bih vam svima skrenuti pažnju na najvažniji aspekt života u Sitiju”, nastavljao je dalje govornik, “a to je sigurnost. Sigurnost je temelj života u Sitiju, a temelj sigurnosti je naša policija. Na policiju morate gledati kao na svoje najveće prijatelje i imati u nju bezgranično povjerenje. Vi, naravno, u ovom trenutku ne poznajete zakone i propise Sitija, ali zato imate svoje kompanjone. Čim vašem kompanjonu kažete svoj broj, on će znati vašu ulogu u Sitiju, vaša prava i vaše dužnosti i brinut će se za vas. Ako vam nešto nije jasno, uvijek možete i morate pitati svog kompanjona. Baterije za vaše kompanjone su besplatne i možete ih zamijeniti za stare u za to predviđenim uličnim automatima. Svaki kvar kompanjona morate odmah prijaviti u najbližu policijsku stanicu ili najbližem policajcu kojega vidite. Kompanjone morate konzultirati za

sve što namjeravate raditi, jer vas neznanje vaših prava ne oslobođa krivnje ako prekršite zakon. I na kraju, završavajući ovaj govor, htio bih vam svima još jednom čestitati na ovom velikom uspjehu i možemo prići svečanoj proceduri dodjeljivanja brojeva.”

Poslušno kao i svi drugi, svrstao se Lami potom u dugi red pred stolom za kojim su sjedile tri policajke u bijelim uniformama i tetovirale brojeve. Kad je došao do stola, zavrnuo je lijevi rukav košulje i pružio podlakticu. Prva mu je policajka namazala dio podlaktice vlažnom spužvom, a druga mu je na nju navukla malu navlaku i pritisnula neku tipku. Osjetio je golicanje i nakon nekoliko sekundi policajka mu je skinula navlaku ispod koje se ukazao njegov novi broj. Dala mu je gazu da je drži još neko vrijeme na ruci i Lami je stao pred treću policajku koja mu je uzela uzorak krvi, na što nije obratio naročitu pažnju. Čim je završio, pogledao je svoj novi broj: počinjao je s 999 i imao znamenke koje nije mogao povezati ni sa čim.

Onda su registrirali njegovog Partnera i nakon toga stao je u red ljudi koji su dobili svoje nove brojeve i pričekao drugi govor. Ovaj put nije govorio nikakav predstavnik vlasti, nego su slušali snimljenu poruku.

“Vi sad imate status novih građana Sitija, s dužnostima i ovlastima koje pripadaju vašem broju. Ovaj centar pružat će vam sklonište prvih mjesec dana vašeg boravka u Sitiju. Svaki od vas ima svoje mjesto u kolektivnom dormitoriju i svoje mjesto u higijenskim prostorijama. Svoje stvari možete slobodno ostaviti u ormarićima pored vaših kreveta jer se dormitoriji motre 24 sata na dan. Svaki pokušaj krađe ili nasilja povlači kaznu momentalnog izgona iz ovog centra. Svaki dan ujutro moći ćete podići deset dolara za hranu i troškove transporta i komunikacije. Ako vam nestane novaca, hranu možete dobiti besplatno u bilo kojoj javnoj kuhinji u Sitiju uz skaniranje svojeg osobnog broja, ali samo jedanput na dan.

Vaša dužnost kao štićenika ovog centra je da što prije nađete posao koji odgovara vašem broju. Posvuda imate besplatne automate koji listaju trenutno potrebne poslove u širokom rasponu vaših kvalifikacija, a u posebnim slučajevima i uz posebno dopuštenje smijete primiti i poslove drugih brojeva. Dužnost nam je skrenuti vam pažnju na to da se vaša prava na potporu momentalno ukidaju u trenutku kad odbijete tri ponude za posao. Uvijek se, međutim, možete javiti u Ured za zapošljavanje u nuždi i dobiti posao na određeno vrijeme ili posao pod posebnim uvjetima. I na kraju, želimo vam ugodan boravak u Sitiju i sreću u svim vašim nastojanjima.”

Uslijedila je večera koja i nije bila tako loša s obzirom kako se Lami prije prehranjivao, a onda im je bilo dopušteno da se posvete aktivnosti u centru ili da odu u Siti. Polako se vratio u dormitorij, ponosan na svoj broj o kojem je donedavno sanjao. U njemu je već bilo nekoliko ljudi, uglavnom mlađih. Nije se bojao, jer je bio previše uzbudjen svim događajima u toku tog dugog dana, a osim toga, osjećao je da su i drugi bili u sličnom raspoloženju. Nakon što je službena procedura dolaska u Siti bila završena, mogao je ići kamo je htio ili promatrati projekcije o Sitiju u obližnjoj dvorani, ali bio je suviše umoran i odlučio je malo prileći. Njegovo dremuckanje ubrzo se pretvorilo u dubok san.

U noći, ostao je budan samo Val u đžepu Lamijevih hlača i njegovo CCD oko se odjednom naglo upalilo kao da mu je nešto sinulo, a onda se lagano ugasio.

* * *

Kad se Lami probudio, bilo je već deset ujutro - vrijeme kad bi u naselju već uvelike radio. To ga je odmah podsjetilo na sve događaje prethodnog dana i prinijelo mu u svijest sliku njegova malog naselja koje je sada pusto, daleko na

drugoj strani kanjona, puno stranaca koji mu ne žele dobro i osuđeno na bezglasni nestanak. No, njegova mu je nova okolina privlačila pažnju bezbrojem detalja i nije davala mjesta nikavim sjećanjima na prošlost, nego ga je, dapače, požurivala da se pokrene i što prije uključi u kolotečinu svakodnevice.

Na brzinu se oprao i uredio i izašao iz spavaonice. U hodniku je bilo tek nekoliko ljudi i svi su oni bili vrlo različiti, jedino im je bila ista karakteristična zbumjenost i svojevrsna nespretnost, kao da ne znaju na koju će stranu. Pokušao je naći nekog činovnika centra, ali nije bilo ni jednoga i mogao je komunicirati samo s automatima. Na izlasku iz zgrade, dobio je iz automata deset dolara i to potvrdio skaniranjem svog novog broja na lijevoj podlaktici, nakon čeka mu je automat na monitoru kao na semaforu pokazao ispruženi dlan i kraticu HAND, koja je značila da je slobodan i da mu želi lijep dan.

Siti je bio velik, mnogo veći nego što je izgledao izdaleka i čovjek je morao imati prijevozno sredstvo ako je htio bilo što korisno obaviti, ali Lami je odlučio prošetati, prvo, zato jer nije znao kamo bi uopće mogao ići, drugo, zato jer mu se cijena od jednog dolara za kartu brzog gradskog vlaka učinila previsokom i treće, jer se nadao da će u šetnji Sitijem naići na nekoga poznatog iz naselja. Svaka zgrada imala je mnogo različitih dućana, općih i visoko specijaliziranih i u njihovim izlozima stvari su bile poredane uredno i prema svojoj cijeni, od najjeftinijih koje su koštale par dolara do najskupljih, koje su koštale i po nekoliko tisuća dolara.

Ljudi u Sitiju nisu bili kao ljudi iz njegova naselja: bili su čudni, mnogi od njih nosili su tamne naočale i slušalice i svaki od njih kao da je hodao nekim svojim nevidljivim koridorom. Mnogi su razgovarali u hodu preko svojih celularnih telefona ili sa svojim kompanjonima, pa je to i Lamiju omogućilo da razgovara s Valom bez da ikome

bude sumnjiv. Oko ulaza u velike samoposluge i robne kuće sjedilo je dosta mlađih ljudi: neki su prosili, neki se ljubili, neki pušili cigarete sa sladunjavim ljubičastim dimom, a neki su imali na sebi kacige za prividnu stvarnost i sjedili ukočeni, kao da nisu živi. Svima im je bilo zajedničko da su se doimali nezainteresirani za sve što se zbivalo oko njih.

Dan je bio sunčan i nije bilo hladno, a onda se Lami sjetio da Siti ima svoje svjetlo i svoju mikroklimu i da su u njemu svi dani slični. Razmišljaо je kako da najbolje utroši svojih stotinjak dolara. Neke stvari koje su u njegovom naselju prodavali za dva ili pet dolara, u Sitiju su koštale svega jedan. A onda je primijetio kako je njegova odjeća, najbolja koju je imao, otrcana i pohabana i osjetio je da neće daleko stići ako svatko bude odmah vidio da je tek stigao u Siti. S toj idejom počeli su mu se javljati i prvi pozitivni osjećaji, osjećaji koje su šokovi prethodnog dana bili potpuno potisnuli. Osjetio je ponos i uzbuđenje kao nikad ranije: on, Lami, napokon je došao u Siti!

Dok je u probuđenom dobrom raspoloženju lunjaо okolo, pažnju su mu privukli izlozi jedne velike robne kuće u kojima su roboti-manekeni predstavljali novu modu. Bili su isti onakvi kakve je mnogo puta rastavljaо i vadio iz njih stereo kamere, kapacitivne akcelerometre, pneumomotore s reduktorima i još neke dijelove koji su se mogli dobro prodati. Iako se odjeća u tom dućanu činila skupom, odlučio je ući i vidjeti što sve unutra ima. Muška odjeća bila je na drugom katu.

Dok je išao prema dizalu, ispred njega je poput teške zavjese zavijorio nečiji srebrnasti krzneni kaput. Pogledao je gore i vidoа da hoda iza jedne postarije građanke. Usprkos godinama, hodala je prilično žustro i njezin kaput, izrađen od skupog svilenastog krzna, vijorio je iza nje i presijavaо se u svim bojama. Dok su se primicali dizalu, žena se odjednom spotaknula. Instinktivno, Lami je ispružio ruku, uhvatio je za kaput i

povukao, ali to nije pomoglo i žena je pala. Tada je pogledala Lamiju, koji je u ruci još uvijek držao okrajak njezinog kaputa. I Lami je pogledao nju i video da ima čudno pepeljastosivkasto lice, kao da je pobegla iz nekog crno-bijelog filma. Onda je napravila grimasu užasa.

“Policija! Lopov! Gurnuo me je! Htio mi je ukrasti torbicu!”, počela je vikati i svijet se oko Lamija odjednom zaustavio kao u nekom polusnu. Odnekuda se tu našao i dućanski redar i on je odmah počeo smirivati situaciju.

“Molim, neka nitko ne odlazi s mjesta!”, rekao je. “Gospođo, recite što se dogodilo?”

“On ... ovaj mali odrpanac me gurnuo, pa sam pala!”, histerično je kreštala građanka pokazujući na Lamija svojim čudnim izvitoperenim kažiprstom. “Dotaknuo me! Kojeg li poniženja! Više nikad neću kupovati u vašem dućanu!”

“Htio vas je pridržati da ne padnete!”, usudio se umiješati jedan sredovječni muškarac. “Vidio sam da ste počeli padati prije nego što vas je on uhvatio za kaput!”

“Nije istina, kako bih ja mogla pasti da me on nije gurnuo? Ne mogu vjerovati da mi se sve ovo događa! Tko ste vi i kako mi se usuđujete proturječiti?!?”

Odnekuda se pojavio policajac i izvukao svoj službeni *notepad*. “Molim, smirite se, smirite se! Molim pokažite vaše brojeve!”

Žena se pridigla i, ošinuvši muškarca koji se umiješao pogledom punim mržnje, zavukla rukav i pokazala svoj broj. Broj je počinjao s dva i ugledavši ga, policajac se i nehotice pokloni.

“Grubijan, rekao je da ja lažem. Bože, ja sam ponižena, opustošena, uništena! Pa, danas se više od tih grubijana ne može proći ni kroz robnu kuću! No, nećete tako lako proći, to vam jamčim!”, prijetila je.

Na trenutak je Lami pao u drugi plan.

“Povuci se prema onom stalku s haljinama, polako, kao da hoćeš samo nešto vidjeti!”, šapnuo

je odjednom Val Lamiju i Lami posluša, te se nezamjetno stade povlačiti prema stalcima, dok su sve oči bile uprte u građanku koja je van sebe od bijesa mlatarala rukama po zraku.

Policajac je od čovjeka zatražio broj i on mu ga je šutke pokazao. Njegov broj je počinjao sa sedam i vidjevši to, policajac se odmah obrati građanki.

“Potpuno vas razumijem”, reče sažalno i uslužno. “Recite mi, gospođo, što se zapravo dogodilo?”

“On me optužio da lažem. Joj, pridržite me, onesvijestit ću se! I to meni, koja nikad, nikad u svom životu nisam izustila nijednu laž! Ovo još nisam doživjela! Nisam znala da puštate i sedmice, a ja sam mislila da je to tako otmjena radnja! Najprije onaj mali odrpanac i sad ovaj ...”

“Koji odrpanac?”, upita policajac.

“Ovaj ... Ovaj koji me gurnuo ...”, reče građanka i ogleda se za Lamijem, ali ga nigdje nije vidjela. “Gdje li je sad? Pa nije valjda pobjegao? Zar je moguće da imamo tako traljavu policiju?” Ogledali su se, ali Lamija više nije bilo u blizini.

“Kamo ću sada?”, zadihan je Lami pitao Vala dok je trčao između stalaka s robom.

“Slijedi strelicu koja vodi na izlaz za nuždu!”, odgovori Val. “Oni će sigurno zatvoriti sve glavne ulaze, ali izlazi za nuždu će možda ostati otvoreni! Moramo biti brži od njih!” Lami je skrenuo prema zidu i ušao u dugi hodnik koji je vodio prema požarnom stubištu i na čijem je kraju bio izlaz za nuždu. Teška željezna vrata nisu bila zaključana i on ih otvorili. Kad je izlazio iz robne kuće, pred glavna je vrata već stizala kolona policijskih automobila i policajci su počeli utrčavati u zgradu.

“Ovo je bilo vruće!”, zadihan je rekao Lami kad je zašao među ljude na ulici i skrenuo u sporednu ulicu. Drhtao je. Iako je sada bio izvan opasnosti, to što mu se dogodilo došlo je tako iznenada i zgadilo mu osjećaj slobode i sigurnosti

koji mu je bio temelj dobrog raspoloženja.

“Idem vidjeti za posao!”, reče odjednom kao da želi pobjeći od toga što mu se dogodilo. “Evo, tamo na uglu ima jedan automat!” Došao je do uličnog automata za slobodna radna mjesta i skenirao svoj broj. Izabrao je za tipove rada laku montažu, kalibraciju proizvoda, testiranje proizvoda, ručne radove i još neke slične, jer je s rastavljanjem mašina imao iskustva, ali tih je poslova bilo malo i nudile su ih uglavnom male firme, jer su ih u većima u pravilu obavljali inteligentni roboti. Automat je listao poslove u okolini. Oni koji su se nudili bili su uglavnom trivijalni: donošenje hrane firmama za vrijeme gableca, njegovanje pasa, pranje prozora, čišćenje antikviteta, pomaganje djeci za prelazak preko ulice, kuhanje kave, nošenje kovčega u hotelima i nošenje stvari u dućanima i plaćali su se uglavnom dolar na sat.

“Kako?”, pitao se Lami razočarano, “pa zar su to svi poslovi koji se nude u Sitiju? Jesi li video to, Val? Izgleda da moram potražiti posao u drugom dijelu Sitija!”

“Hm ... Mislim da je najbolje da najprije nešto pojedeš”, oprezno će Val.

“Imaš pravo”, pristane Lami. “Ustvari, nisam jeo ništa otkako sam ustao.”

“Imaš li kakvu ideju što bi želio pojesti?”, upita Val.

“Pa, sjećaš li se kako si me učio o grčkoj civilizaciji? Da li su oni jeli isto što mi jedemo u Sitiju?”

“Ne”, odgovori Val, “ali u Sitiju postoje mjesta gdje se može jesti nešto od onoga što su oni jeli. Preporučio bih ti souvlake, odlično jelo od riže, krumpira, roštiljanog mesa, *tatziki* umaka i grčke salate s feta sirom i maslinama.”

“Wow! A gdje ćemo to naći?”

“Grčkih restorana uvijek je bilo posvuda. Prošetaj i gledaj imena radnji! Ej, ništa ne vidim, tvoj ovratnik mi opet skriva leću!”

“OK, OK”, Lami popravi ovratnik tako da je Val mogao vidjeti.

Nisu trebali dugo tražiti. Dvije ulice niže bio je restoran *Athena* koji je hranu prodavao direktno na ulici. “Baš dobro”, reče Lami idući prema restoranu. “Ne sjedi mi se unutra, vani mi je puno zanimljivije!”

Uzeo je veliku porciju souvlaka i dobio dvije male. “Porcija dolar. Dobro miriše, šteta da ti ne možeš uzeti jednu! Idemo da nađem negdje gdje ču to na miru pojesti!”

Nekoliko ulica niže, došao je do parka čija je južna strana gledala na veliku skretničku mrežu. Sjeo je na betonsku ogradu s koje je lijepo video vlakove na magnetskim jastucima kako bešumno klize, kako elegantno usporavaju i skreću, kako se precizno mimoilaze i kako svaki od njih točno zna svoj put.

“A koji je moj put?”, pitao se Lami i to ga je podsjetilo na njegovo prvo i neuspjelo traženje posla. “Hajde da upitam Partnera! Nisam ga palio otkad sam u Sitiju!”

Pomislivši na Partnera, nagonski ga je uzeo iz džepa prije nego što ga je Val stigao u tome sprječiti i upalio ga. Nakon nekoliko sekundi javio mu se njegov glas. Odmah mu je čestitao dolazak u Siti i dobivanje broja kojim je postao uredan građanin Sitija.

“Hvala”, reče Lami.

“Što sad radiš?”, zapitao je Partner.

“Ništa posebno. Jedem. Tražio sam posao.”

“To je tvoja prva dužnost. U tom smislu moram te podsjetiti da sam ti prije dvije godine, 26. srpnja 2110. predložio da radiš u motelu *Kingdom of Sins* na radnom mjestu konobara i sobara. To je u neposrednoj blizini, samo dvije ulice niže. Obaviješten sam da u tom lokaluu još uvijek trebaju poslugu. Želiš li prihvati to radno mjesto?”

“Ne”, reče Lami nagonski, neugodno zatečen neočekivanim Partnerovim upitom. “Pa, zar ti to nisam onda rekao?”

“Mislio sam da si možda promijenio mišljenje”, upita Partner. “Da li to znači da odbijaš posao?”

“Da”, odgovori Lami.

“Na žalost, dužnost mi je da to evidentiram kao tvoje prvo odbijanje. Još imaš pravo na dva odbijanja. Na mojoj listi ...”

“Neću tvoju listu”, odlučno će Lami.

“Molim?”, upita Partner. “Što si to sad rekao?”

“Mislim, imam pravo tražiti posao u Sitiju”, reče Lami.

“Imaš”, složi se Partner. “Ako ti mogu pomoći, uvijek me možeš upitati za savjet.”

Ugasio je Partnera, a onda mu, nakon kraćeg premišljanja, izvadio baterije pa se obratio Valu: “Podmukao je, upravo mi je ispucao jedno odbijanje posla i to na posao koji sam odbio još prije dvije godine, ali više neće imati prilike za takvo što!”

“Rekao sam ti”, reče Val. “Vidiš kako te je odmah satjerao u kut. Čuvaj ga se, naročito ovdje na njegovu terenu. Podmetnut će ti nogu tamo gdje se najmanje nadaš. Njegov zadatak je da ti što brže uvali bilo kakav posao kako bi što kraće bio na potpori i da što manje možeš birati. Najbolje je da ga više uopće ne pališ!”

Kad je Lami pojeo, oputio se prema velikom trgu na kojemu je bilo mnogo malih pozornica, s kojih su usplahireni govornici svakojakim izvikivanjem nastojali privući pažnju gledalaca, a veliki ekrani na fasadama nebodera pozivali su mlade u vojsku i prikazivali najnovije vijesti i stanje na ratištima. Na mnogim mjestima skupljali su dobrovoljne priloge za razne svrhe. Ulični slikari nudili su izradu portreta za jedan dolar, točno koliko je stajala i izrada portreta u različitim stilovima crtanja u zatvorenim uličnim automatima. Automati su prodavali sve što se moglo prodavati i cijena za sve je bila jedan dolar. Na gotovo svakom uglu bile su kupole u kojima su

bila dizala za podzemne nivoe i Lami je saznao da su u podzemlju i tvornice, koje se više nisu gradile iznad zemlje, jer je prostor na površini postao preskup, a većina zemlje je ionako bila u privatnom vlasništvu.

Život oko njega istjerala je iz Lamija loše raspoloženje i dala mu novi polet da i on što prije nađe svoje mjesto u Sitiju. Na uglu je ugledao ulični automat za radna mjesta i prišao mu, pun nade. Skanirao je svoj broj i uzbudeno čekao što će mu on reći u ovom dijelu Sitija.

“Prema našoj evidenciji, vi imate registrirani PIC. Molim, konzultirajte svog kompanjona u vezi dobivanja bilo kakvog posla u Sitiju. Hvala.”

Lami nije mogao vjerovati svojim ušima. “Jesi li vidio ovo, Val?”, upitao je suhih ustiju. “Ne pušta me na konzolu i moram ići preko Partnera.”

“Ne čudim se”, odgovori Val. “Zato su ih izmislili, da ljudima ograniče komunikaciju i da onda njima lako manipuliraju. Tvoj Partner im je dojavio da si odbio posao koji su ti namijenili i sad su ti blokirali pristupe svim automatima za traženje posla. Drugim riječima, on će birati posao za tebe bez da ti dade uvid u sve što postoji.”

“Moram nekoga poznavati”, reče Lami snuždeno. “Ne mogu ništa napraviti ako ne poznam nikoga u Sitiju.”

“To je točno. Hajde da učinimo nešto po tom pitanju”, složi se Val. “Ali, daj da ti najprije nađemo nešto pristojno za obući!”

U jednom malom dućanu video je Lami zlatasti kaput, točno onakav kakav mu se znao javiti u njegovim snovima, i odlučio ga odmah kupiti. Dućan je prodavao robu iz uvoza i bio je vrlo jeftin. Za nove hlače, novu košulju, vestu i kaputić platio je Lami svega četiri dolara. Bio je vrlo zadovoljan ne samo svojim novim izgledom, nego i kupnjom, jer bi u svom naselju za sve platio najmanje dvadeset dolara. Ispred jednog holografskog kina zapazio je jednu djevojku, koja mu se svidjela na prvi pogled. Kad joj je prišao, lako mu je

odmahnula rukom i video je da izgleda čudno, kao da nije sasvim u kontaktu s okolinom. Kretnje su joj bile usporene i kao da nije gledala u njega, nego kroz njega. Pokušao je zapodjenuti razgovor.

“*Hil!*”, rekao joj je. “Ja sam Lamor, a kako se ti zoveš?”

“*Hil!*”, reče djevojka maznim, ali više snenim glasom i odmah uključi svoj PIC.

“Ja sam Sonya”, počeo je PIC njezinim glasom. “Trenutno sam *high*, ali možeš mi ostaviti broj svojeg kompanjona, pa će ti se javiti kasnije. Cijena je *buck a fuck*.”

“Val …”, počeo je Lami u nedoumici.

“Nemoj joj davati svoj broj!”, odmah ga opomene Val. “Nikome nemoj dati svoj broj! Krađe identiteta su ovdje uobičajena stvar, a najgore od svega je da se netko može namjeračiti na tebe pa ga se nećeš moći otresti!”

“OK!”, reče Lami i odstupi. “Možda sljedeći put … Vidimo se!”

“OK, možda sljedeći put, vidimo se!”, ponovi tupo Sonya i nastavi gledati u prazno, kao da se ništa nije dogodilo.

Lami je šetao još neko vrijeme i video da ima mnogo oglasa u kojima su tražili ručni rad. Iako su roboti većinu poslova mogli obavljati brže i kvalitetnije nego ljudi, bilo je mnogo lokala koji su naglašavali da za obavljanje određenih poslova žele ljude. Njihove su usluge bile nešto skuplje i mogli su ih plaćati samo bogatiji slojevi. Lami se javio na nekoliko oglasa za prodavače, redare u dućanima, poštare i službene dostavljače. Bili su to dobri poslovi koji su se plaćali dolar za četvrt sata. Svugdje je bio odbijen, a da nije znao zašto i to ga je opet ispunilo tugom. Bilo je oko šest popodne kad je osjetio umor.

Oko jednog ulaza u diskoklub, iz kojeg je bljeskalo i treštalo, stajali su tinejdžeri u malim grupicama. Dok je prolazio pored jedne od njih, jedan se tinejdžer okrenuo i zgrabio ga za kaput.

“Kaput ili dolar!”, zaprijetio mu je. Lami se

prepao, ali nije imao kud. Bojao da će mu uzeti sve ako vide da ima više novaca. U tom trenutku, iz druge se grupe odvojio jedan drugi tinejdžer i zaletio se u onoga koji je držao Lamiju.

“Opet ti! Jesam li ti rekao da više ne dolaziš ovamo dok smo mi tu!”

“Pusti ga, Hobo!”, javio se i netko iz napadačeve grupe. “Nemoj da moramo prljati ruke s tim devetkama!”

Pritegnut, prvi tinejdžer je nevoljko ispuštilo Lamiju i počeo se povlačiti. Vidjevši da ga je netko iz druge grupe uzeo u zaštitu, Lami se plašljivo približio drugoj grupi.

“Jesi li ti novi?”, upita ga jedna djevojka, za koju je kasnije saznao da se zove Laurie. “Mislim, nisam te dosad vidjela, a tu sam svaki dan.”

“Ustvari”, poče Lami pomalo nesigurno, “prvi put sam tu.” Prošao je pogledom preko grupe: u njoj je bilo pet mladića i dvije djevojke. Druga djevojka je pušila i bez riječi ga premjeravala od glave do pete.

“A koji si broj?”, upitala je Laurie.

“Izgleda devet”, odgovori Lami.

“Kao i svi mi. Imaš sreću da je Crni bio tu. One sedmice se uvijek prave važne i hoće kavgu. Policija je na njihovoj strani, ali mi imamo načina da s njima izađeno na kraj. A kako se zoveš?”

“Lamor, ali zovu me Lami.”

Tada se tinejdžer koji ga je obranio vratio grupi. “Neću da mi taj kučkin sin kvari večer, i to baš danas kad mi najbolji prijatelj odlazi u rat”, rekao je. “A ti”, obratio se Lamiju, “možeš ostati s nama, ako hoćeš.”

“Ako imаш dolar”, dometnuo je jedan drugi, kojega su zvali Dugi.

“Daj, pusti maloga, vidiš da je novi”, obrecnu se na njega Laurie. “Nećeš više ništa dobiti od mene ako ga ne ostaviš na miru!”

“Ho-ho-ho!”, umiješa se treći, mršavi tinejdžer s ožiljkom na licu. “Što se netko odao ...”

Nasmijali su se, jedino je jedan od njih ostao

ozbiljan. Bio je to Žuti, onaj koji se sljedećeg dana trebao pridružiti svojoj pukovniji na dužnost u nemirnim jugozapadnim provincijama Azijske Unije.

“A odakle si došao?”, upitao ga je.

“S druge strane kanjona”, reče Lami. “Živjeli smo u jednom naselju, ali tamo grade most pa su nas raselili.”

To da je došao izvana djelovalo je na okupljene i oni su se radoznalo okupili oko Lamija. Od stranca kojeg su tek slučajno primili u svoje društvo, Lami je ubrzo postao glavni u grupi i svaki od okupljenih mu je nastojao reći nešto o Sitiju i sazнати nešto od njega.

“Pa, kako ti se sviđa u Sitiju?”, upitao ga je Dugi.

“Ne znam. Ljudi su čudni”, odgovorio je Lami i ispričao što mu se dogodilo u robnoj kući. “Možda sam nehotice napravio gadljivu facu kad sam je onako iznenada ugledao pa se razbjesnila, ali izgledala je grozno, sva siva, kao da kao da je pobegla iz muzeja voštanih figura!”

“Zombi”, reče lakonski djevojka koja je do tada šutjela i nonšalantno otrese cigaretu. “Ja sam Diana. Naletio si na zombiju.”

“Što je to zombiju?”, upita Lami, jer u tom trenutku nije mogao kontaktirati Vala.

“Morlok”, odgovori mu Diana. “Ti stvarno mora da si došao iz neke pećine. Zombiji su morloci.”

“A što su to morloci?”

“Daj, ne pravi se glup! K’o da nisi čuo za morloke!”, reče Diana.

“A i ti ga znaš”, umiješa se Laurie. “Zombiji nisu morloci: morloci imaju tuđe organe, a zombiji imaju klonove svojih vlastitih organa!”

“Dajte, smirite se, vas dvije!”, umiješa se Dugi. “Samo ga zbulujete! To je bila centenijalka”, objasni i pljune u stranu. “Bogataši koji si mogu priuštiti da si zamijene dotrajale organe novima i tako mogu živjeti više od sto

godina. Ali, mozak si ne mogu zamijeniti i zato ih zovemo zombiji. Rijetko se pojavljuju u Sitiju. To su obično dvojke, tu i tamo koja trica.”

“A jedinice?”, upita Lami.

“U Sitiju nema jedinica”, reče Dugi. “Kažu da jedinice žive u posebnim gradovima, a neki ne vjeruju da one uopće postoje.”

“Svejedno, jedino da mi je naći posao!”, reče Lami i ispriča im na koje se sve poslove javio u proteklih nekoliko sati. “I ništa. U mom naselju posao je dobio svatko tko ga je htio i mogao obavljati.”

“Ne razumiješ, devetke ne smiju nositi uniformu”, reče Crni. “Takav je zakon.”

“Osim vojnu”, jetko primijeti Laurie.

“Pa što će onda?”, zapita Lami. “Gotovo svi poslovi imaju neku uniformu! Od čistača i hotelskog nosača do policajca! Čak i prodavači sladoleda na ulici imaju uniformu!”

“Dobro došao u Siti!”, reče Dugi.

“Devetke nemaju mnogo izbora”, objasni Laurie. “Zato Žuti ide u vojsku, jer je to jedini način da se probije.”

“To je jedini način da nešto uštemdim”, reče Žuti. “Meni je san da si kupim pravi inženjerski PIC, jer s njim mogu biti inženjer. Ali, oni su skupi i koštaju više od dvadeset tisuća. Morao bih raditi trideset godina da toliko uštemdim, a u vojsci mogu toliko skupiti za pet.”

“I ja razmišljam o tome”, reče mršavi tinejdžer s oziljkom. “Ako ti je suđeno da pogineš, poginut ćeš i ovako i onako.”

“Dobro je dok ne uvedu obaveznu vojnu službu”, reče Crni. “Onda neće ništa plačati, nego ćemo morati ići i gotovo!”

“Ja će dobiti nešto novaca”, rekao je Lami. “Na mojoj zemlji gradit će se most i moram se samo javiti da mi ju otkupe.”

“Koja si ti naivčina!”, reče mu Dugi. “Neće ti dati ništa, budi sretan da si dobio broj!”

“Ali, rekli su nam da će naša imovina biti

tretirana po propisima!”, žustro se usprotivi Lami.

“Ozbiljno,” reče mu Žuti, “nećeš dobiti ništa. Ako prije nisi imao broj, tvoja se imovina automatski oduzima. Takvi su propisi. Oni koji nemaju broj, nemaju nikakva prava na povrat novca. Priznaje se jedino imovina koju si zaradio ako imaš broj.”

“Ali”, htjede Lami nešto reći, ali nije znao što. Oblio ga je bijedni osjećaj da su mu uzeli sve što je imao i da više ništa nema.

“Ja nemam ništa protiv toga što sam devetka”, rekao je peti tinejdžer, kojega su zvali Bug. “Kad sam gladan, odem u javnu kuhinju i šta mi više treba! Bar ne moram ići u školu!”

“Pa tko danas ide u školu!”, reče Laurie. “Daju ti sveznajući PIC, taj PIC odgovara umjesto tebe na ispitima i kasnije rješava tvoje probleme na poslu! Problem je jedino što se ne možeš upisati.”

“Je li istina da vani postoje gradovi u kojima nema brojeva?”, zapitao je Žuti, koji je cijelo vrijeme bio dosta zamišljen i kao da je vrebaopričati nasamo s Lamijem.

“Ne znam”, reče Lami: bilo je toliko toga što je mogao reći drugima, ali znao je da ne smije odati Vala. “U mom naselju govorilo se da postoje, ali ja ne znam gdje su.”

“Sve bih dala da odem odavde”, rekla je Laurie. “Radim u šestoj etaži za dolar za pola sata i stalno sam na plavima.”

“Bolje ti je nego onima koji moraju uzimati one za detoksifikaciju!”, reče Dugi. “Ja ih znam nekoliko. A da i ne govorim o onima ispod desete ...”

“A što je tamo?”, upitao je Lami.

“Etaže ispod desete su neregulirane”, rekao mu je Žuti, za kojega je ustanovio da je najozbiljniji među njima. “Mislim, zakonski. To znači da radni uvjeti ne moraju zadovoljavati nikakve propise: ne garantiraju ti plaću, nemaš osiguranje i ako ti se nešto dogodi, ne moraju ti plaćati nikakvo obeštećenje. Tamo si stvarno nitko i ništa.”

“Pa tko onda tamo radi?”, zapita Lami.

“Svi koji moraju”, odgovori Žuti. “Oni koji nemaju novaca, koji su u dugovima, koji se ogriješe o zakon, a kažu da tamo dovode i one koji nemaju pravo na broj.”

“Dobro, pa zar morate baš sad razgovarati o tome?”, prekinula ih je Laurie.

“Da, dajte prekinite već jednom!”, umiješala se Diana. “Hajdemo radije unutra da zauzmemo mjesto!”

“Danas sam zadnji dan u Sitiju”, rekao je Žuti Lamiju. “Malo ćemo proslaviti. Hajde, pridruži nam se!”

“Imate li svi svoje crvene pilule?”, upitala je Diana. “Hoću da svi zapamtimo ovu večer. A ti, imaš ti?”, obratila se Lamiju držeći u šaci nekoliko crvenih pilula.

“Za što su te pilule?”, zapita Lami.

“Mogla sam si misliti da ne znaš!”, reče Diana. “One pojačavaju doživljaje. Kad želimo nešto jače doživjeti ili zapamtiti, onda uzmem crvene pilule koje stimuliraju mozak i onda nam to dugo ostaje u sjećanju, a kad želimo nešto brzo zaboraviti, uzmem plave. Uz te pilule život postaje lakši. Samo pazi, ne smiješ uzeti više od jedne nadan!”

“OK.”

“Evo ti”, reče Diana i istrese u Lamijevu šaku tri pilule i Lami joj zahvali. “Plave sam potrošila. I ti bi da si na mom mjestu!”

“Onda, ideš s nama?”, zapitao ga je Žuti. “Ja častim!”

“Da!”, reče obradovano Lami i već htjede zakoračiti za ostalima, kad ga presiječe energično Valovo vibriranje, što je značilo znak opasnosti.

“Da ... To jest, ne! Sad sam se sjetio, ne mogu ostati s vama”, reče Lami. “Kasno je, a moram se vratiti u centar.”

Žuti je slegnuo ramenima i pružio mu ruku, koju je Lami čvrsto stisnuo

“Pazi na sebe!”, rekao mu je. “Vrati se što

prije u centar, nije preporučljivo da hodaš sam тамо где nema mnogo ljudi. Želim ti sreću!"

"I ja tebi!", reče Lami i bilo je to od srca. Pozdravi se i s ostalima.

"Šteta!", reče Diana gledajući ga pravo u oči. "Znaš, ne znaš što propuštaš!"

Pozdravili su ga uzdignutim palčevima, što je u njihovom žargonu značilo 'držimo se, sutra će biti bolje'. Lami nevoljko digne u zrak desnu ruku s uzdignutim palcem: njemu taj pozdrav nije značio ništa drugo nego bespomoćno potvrđivanje njihove bezizlaznosti i čudovišne i nakazne svakodnevice Sitija.

Ostao je na ulici sam s Valom i odmah se odmaknuo od ljudi da može s njim nesmetano razgovarati.

"Val! Vall!", počeo je uzbudeno čim mu se za to ukazala prilika. "Jesi li čuo što je Žuti rekao, da neću dobiti ništa za onaj moj mali posjed? To ne može biti istina!"

"Žao mi je, Lami", reče Val, "ali to je istina. Vidiš, kad su 2056. počeli ljudima dodjeljivati brojeve, govorili su da je to dobro za njih i oni koji su se dobrovoljno javljali da dobiju brojeve dobivali su za nagradu besplatna ljetovanja, besplatna osiguranja i kojekakve druge male privilegije. No, kad je većina ljudi imala brojeve, onda su pokazali svoje pravo lice: počeli su uzimati prirodna prava ljudi i uvjetovati ih brojevima, pod izlikom da kompjutori razumiju samo brojeve. Oni koji nisu imali brojeve nisu mogli dobiti zdravstvenu zaštitu, nisu mogli ići u škole i tako dalje, a zadnje pravo koje im je uzeto je bilo pravo naknade za oduzetu imovinu. U očima Sitija ti nemaš ništa i nikad nisi ništa imao."

"Znači ... Znači ono o nekakvom propisu je bila laž, laž samo da nas lakše privole da uđemo u helikoptere, zar ne?", reče tiho Lami i osjeti kako je izgubio svaku volju za Sitijem.

"Tako nešto", reče Val. "Ali nemoj sad misliti na ono što ne možeš promijeniti! Nego, ima

nešto što mi se u ovom trenutku čini mnogo važnijim. Ona Diana ti je dala neke pilule, zar ne?"

"Da", kratko će Lami.

"To da si odmah bacio!", strogo će Val. "Pričao sam ti što su to droge, zar ne?"

"Ali, to nije prava droga!", usprotivi se Lami. "To je samo za pojačavanje doživljaja!"

"Sve su to droge koje mijenjaju sliku svijeta, koje te udaljuju od stvarnosti i koje te čine nesposobnim za život! Hoćeš li je baciti?"

"OK", Lami već htjede izvaditi pilule iz džepa, ali se onda naglo zaustavi. "E, baš neću!", reče sam sebi. "To je od Diane! Ne mora sve biti po njegovom!"

"Ne boj se za mene", reče Valu, "ovdje nema ništa što bi vrijedilo zapamtiti! Da mogu, nakon svega što sam saznao uzeo bih plave!"

Bilo se počelo smračivati, a iznad Sitija se počela javljati blaga svjetlost koja je nalikovala na polarno svjetlo i koja je nadomještala sunčev sjaj. Siti je ubrzo ostao u svom plavičastom sjaju, kakvog se Lami sjećao dok ga je toliko puta čeznutljivo promatrao iz svog naselja.

Nastavio je bezvoljno hodati i prolaziti pored velikih i skupih dućana u kojima su haljine stajale i do par tisuća dolara, a modeli željeznica sa slikovitim staromodnim lokomotivama na paru po par stotina, u kojima su slike koje je Val smatrao savršenstvom stajale po jedan dolar, a one za koje Lami nije znao da li su ih ispravno objesili po nekoliko desetaka tisuća dolara. Posebnu su pažnju kod njega izazvali PIC-ovi, kojih je bilo u rasponu od jednog do dvadesetak tisuća dolara. Polako je počeo shvaćati koliko vrijedi PIC kojega je nosio oko vrata, a malo-pomalo postajalo mu je jasnije što je Siti i koji je njegov doseg u njemu.

"Već vidim kako će završiti u Sitiju", potužio se Valu. "Nemam što tražiti ovdje".

"Drago mi je da si to sam uočio", reče Val.

"Pa što onda da radim?", tiho zavapi Lami. "Oni koji imaju moj broj ne mogu mi pomoći, a oni

koji su viši ne žele razgovarati sa mnom, jer nisam na njihovom nivou.”

“Bolest prouzrokuje bolest”, reče Val. “Oni frustrirani jer postoji netko iznad njih iživljavaju se na nižima od sebe.”

“Nije bilo ni tako loše u mojoj naselju”, reče Lami. “Uvijek sam nalazio neke zanimljive stvari, a mogao sam i uštedjeti ako sam malo duže radio. I bar sam se nečemu nadao, a ovdje se nemam čemu nadati. A ne mogu nići u vojsku jer još nemam šesnaest godina!”

“Dobro da si to spomenuo, Lami”, reče Val. “Podsjetio si me na to da sam ponovno imao viziju u vezi tebe.”

“Da? Koju to?”

“Dok si sinoć spavao u sabirnom, došla mi je vizija tebe kao velikog ratnika: jasno sam video kako prolaziš kroz špalir i kako te vojnici pozdravljaju skidajući svoje šljemove.”

“Wow!”, reče Lami. “Jesi li video još stogod?”

“Video sam i veliku plavu zastavu koja je vijorila u daljini i sve to me podsjetilo na Valdemara, kojeg su razdragano pozdravljali gdjegod se pojavio. Sad sam uvjeren u to da ćeš i ti postati veliki ratnik!”

“Znači, to je sigurno, mogu raditi sve što hoću i ništa me više ne može spriječiti da postanem veliki ratnik, zar ne?”

“Tako nešto”, reče Val. “Osim ako pretjeraš!”

“Pa što mi je onda za činiti?”, upita smjerno Lami.

“Prvo moraš otići odavde.”

“Ako ne odem odmah, onda nikada neću otići”, reče Lami. “Ali, što će izvan Sitija? Mojeg naselja više neće biti, a ni za koje drugo ne znam.”

“Lami!”, zazva Val umjesto odgovora. “Nađi neboder koji na vrhu ima vidikovac! Želim vidjeti tvoje naselje!”

“Dobro”, odgovori Lami, vjerujući da Valov

zahtjev ima dublji smisao od puke radoznalosti. Vidikovac nije trebao dugo tražiti: već dvije ulice niže velika reklama oglašavala je sezonom nižih cijena u velikom rotacionom restoranu. Na velikim staklenim vratima u prizemlju uniformirani ga je vratar premjerio od glave do pete, ali ga nije zaustavljao i Lami je nesmetano za jedan dolar kupio kartu za dizalo.

Brzo dizalo dovelo ih je do rotacione terase iznad koje se nadnosio veliki kružni restoran i Lami je odmah krenuo prema teleskopima na ogradi. Uključenje teleskopa stajalo je jedan dolar.

“Čekaj!”, zaustavi ga Val. “Ne troši dolar! Ja imam teleskop, možeš gledati preko mene, a ja će i zapamtiti sve te slike, pa ih možeš gledati ponovno.”

“Super!” Lami stade okretati Vala na sve strane, a onda ga usmjeri prema jednoj točki na zapadu. Bio je sumrak i Lami nije ništa video, ali Val je uključio svoj noćni CCD i na njegovom ekranu ubrzo se pokazalo Lamijevo malo naselje ispred velike šume.

“Već su postavili trasu za most.” Lami na Valovom malom ekranu vide usku, otprilike deset stopa široku stazu koja je od gradilišta na rubu kanjona vodila točno prema njegovom naselju i bila otprilike deset stopa ispod ruba kanjona. Na stazi je već bila postavljena uskotračna pruga za željeznicu za prijevoz ljudi i lakog materijala, a uz nju vodile su sa svake strane preko trideset palaca debele cijevi.

“Kako tako brzo?”, zapita iznenadeno Lami. “Pa nisu prošla ni dva dana!”

“To je posebna tehnologija”, objasni Val. “Počeli su je koristiti baš kad je izbio rat. U smeće se injektira poseban plastobeton i na koncu se sve skupa zalije istim betonom. Kad se sve stvrđne, smeće služi kao neka vrsta armature.”

“Kao i Siti i njegove podzemne etaže”, snuždeno će Lami. “Izvana huj, iznutra fuj. A čemu služe one velike cijevi uz prugu?”

“Za ravnomjerno izlijevanje betona oko trase.” Lamijevo naselje izgledalo je sitno i maleno, ali je Val uključio veće povećanje i kad je Lami pogledao sliku pri povećanju od dvadeset puta, odmah je prepoznao sve: i glavnu cestu, i prve kućice s obje strane i stari dućan u kojem je cijelo svoje djetinjstvo kupovao stvari koje su mu onda tako mnogo značile i za koje je mislio da su jedine koje postoje. Nešto južnije od naselja bilo je otvoreno gradilište i na njega su već dopremili dosta teških strojeva. Na bližem rubu kanjona, gradilište je bilo znatno veće i bilo je u sklopu gradilišta velikog novog naselja koje se gradilo pri rubu kanjona.

Ponovno viđenje naselja u kojem je proveo svoje djetinjstvo toliko se dojmilo Lamija da je na trenutak zaboravio gdje je.

“Hajdemo”, reče Val nakon što je točno definirao put do mjesta. “Požuri, da uhvatimo zadnji gradski vlak!” Lami je bez riječi poslušao i spustio se do prizemlja, a onda, slijedeći Valove upute, nakon pola sata i dva presjedanja na jednom velikom trgu pričekao vlak koji je vodio do West Enda.

“Kako znaš sve brojeve njihovih gradskih vlakova?”, čudio se Lami.

“Dok si ti razgovarao, prisluskivao sam njihove komunikacije. Uspjelo mi je dekodirati mnoge od njih i znam njihovu kompletну saobraćajnu mrežu. Nemoj slučajno paliti svog Partnera, jer on ima ugrađeni lokalni GPS i čim ga upališ, poslat će tvoje koordinate u svoju bazu! I kad uđeš u vlak, ostani kraj vratiju!”

Vlak prema zapadnom izlazu iz Sitija nije bio kao dva prethodna, nego je lebdio na magnetskom jastuku i vozio je bešumno i neobično mekano, a u zavojima se naginjaо na unutarnju stranu i osjetilo se kako ga moćne sile zakreću, kao da ga potežu elastičnim uzicama. U vagonu nije bilo puno ljudi. Nekoliko građana Sitija vraćalo se s posla, grupa tinejdžera okupila se oko jednoga koji

je svirao gitaru i neprestano ponavljaо jednu sekvencu, trudeći se da prijeđe preko jednog teškog pasaža, a preko puta sjedio je starac u pohabanoj odjeći, koji ga je neprestano gledao. Kad je uspio uloviti Lamijev pogled, ispružio je ruku prema njemu i molio ga dolar.

“OK”, reče Lami, stavi ruku u džep i u njemu napipa nešto sitniša i pilule koje mu je dala Diana. “Trebao bih ih baciti. Val je rekao da ih bacim”, pomisli u tom trenutku. “Ali neću. Kad ih nisam bacio onda, neću ni sada!”, odlučio je. U tom trenutku, vlak je moćno zadrhtao, jer je naišao na skretnicu i počeo je skretati na zapadni kolosijek. Lami se pridržao za naslon stolice, a onda izvukao iz džepa dolar i dao ga starcu koji mu se lako nasmiješio.

Svi su putnici izašli prije njega i on je izašao na zadnjoj stanici do koje je vlak vozio, ali je do velikih gradilišta morao propješaći još dobar komad nezavršene pruge. Neugodan mu je vjetar puhaо u lice i na mahove donosio iz kanjona težak miris odležanog smeća. Bilo je znatno mračnije nego u Sitiju, jer u tom dijelu još nisu bili instalirani kvantni pobuđivači zraka. Slijedio je ostatak pruge prema velikom gradilištu novog prigradskog naselja. Nekoliko stotina metara sjevernije bilo je veliko gradilište mosta preko kanjona.

Padaо je snijeg i on je Lamija podsjetio na stvarnost u naselju. Kako je izlazio iz Sitija, postajalo je mračnije, vjetrovitije i hladnije. Osjetio je potrebu za toplim krevetom u sabirnom centru, ali ga je pomisao na podmuklo ponašanje Partnera i sve ono što je doznao o Sitiju nagnala da požuri u smjeru kojim je išao.

Dok je išao prema gradilištu mosta, počela je snježna mećava i Lami se skrivaо od vjetra iza čega je god mogao: iza betonskih ploča, iza montažnih kuća, iza naslaganih tračnica, iza građevinskih strojeva i brda iskopane zemlje. Gradilište je bilo osvijetljeno provizornim rasvjetnim stupovima i nitko ga nije čuvao, jer očito

nitko nije očekivao da bi se netko usudio nešto ukrasti. U blizini Sitija, kanjon je bio poravnani i postojalo je već mnogo ravnih površina. Sišao je do provizornog mosta i vidio da se na pruzi nalazi malo električno vozilo. Nije bilo zaključano i Lami je bez poteškoća ušao u kabinu. U njoj je bilo hladno kao i napolju, ali ga je bar štitila od vjetra.

“Znaš li upravljati ovime?”, zapitao je Vala.

“Daj da vidim konzolu”, zatražio je Val. “Udalji se da ju snimim cijelu, onda mi više ne treba!” Lami posluša i Val zašuti.

“Nema problema, to je standardna konzola”, progovorio je nakon par sekundi i stao mu davati upute kojim redoslijedom da uključi mašinu. Vozilo je poslušno krenulo i brzo postiglo svoju maksimalnu brzinu. Kretalo se dosta sporo, možda i zbog jakog vjetra koji je puhao u suprotnom smjeru. Kad su izbili na otvoreni kanjon, snježna mećava potpuno im je zastrla vidik, a vidljivost je pala na svega nekoliko metara. Lamiju se učinilo kao da se nalazi na brodu koji siječe svoj put kroz beskonačno i valovito snježno more.

Kad je vozilo nakon otprilike pola sata prislijelo na drugu stranu, odmah je prepoznao stari kraj i to mu je dalo novu snagu. Zaustavio je vagon na kraju pruge i izišao iz njega na most, te se montažnim stepenicama koje su postavili prošlog dana uspeo na rub kanjona. Gradilište je kao i na drugoj strani bilo osvijetljeno provizornom rasvjetom koja je osvjetljavala i dio naselja. Dok je prolazio glavnom cestom, vjetar je puhao protiv njega i morao je uprijeti svu snagu da se probije do svoje kolibe. Izmoren, stigao je kroz nanose snijega do svojih vratiju i s mukom ih otvorio, jer ih je djelomice okovao snijeg što se pretvorio u led. Ušao je i upalio svjetlo. Jedva stigavši skinuti cipele, bacio se na krevet koji je prije dva dana bio uredno složio, kao da je znao da tog dana nije otišao zauvijek.

Te noći opet je sanjao da se pred njim otvara most u Siti, ali Siti više nije bio svijetao nego se

pretvorio u golemu jamu, koja je zračila nekom crnom svjetlošću, a njegov sjajni zračni obris više je nalikovao na zmiju čije su se krljušti ljeskale na mjesecini. Osjećao je kako ga ta jama vuče u sebe preko širokog novog mosta, dok se on svim snagama držao za rub kanjona da ga njezine sile ne odnesu u nepovrat. Probudio se u znoju, grčevito stišući željeznu ogradu kreveta. Prevrtao se cijele noći i zaspao tek pred jutro ...

* * *

Kad se Lami napokon probudio i bio spremjan ustatiti, video je da je zaspao u odjeći u kojoj je došao iz Sitija. Osjetio je u sebi neku neobičnu smirenost, kao da je nakon urnebesne oluje prispio na mirni proplanak. U toku noći, mećava se bila stišala i posvuda je okolo bila bijela tišina. Naselje je bilo zavijeno u snijeg, ali glavna cesta ostala je prohodna, jer je vjetar sav snijeg otpuhao u kanjon.

Ustao je i pripremio si kavu na mlijeku u prahu, a s njezinim prvim mirisima vratila su mu se sva sjećanja na vrijeme proživljeno u naselju. Siti ga je razočarao, ne toliko po onome što mu se u njemu dogodilo, nego zbog toga što je sve što se dogodilo i što je video potvrđivalo Valova objašnjenja i predviđanja. Podsjećao ga je na veliku reklamu koja je, kao i svaka druga reklama, skrivala u sebi neku laž. Siti, koji je nekada toliko obožavao i kojemu je nekad toliko stremio, postao je za njega samo uznemirujuća gužva bezveznih svjetala i kretanja koja nikamo ne vode, a glazba je bila obična buka koju je nagonski odbio čim je se sjetio. Siti mu je postao odvratan, ali činjenica da je toliko dugo maštalo o njemu izazivala je u njemu sumorne osjećaje izdanosti, uzaludnosti, nepovratnosti i izgubljenog vremena. Ono što mu se nekad činilo zanimljivo, sada mu je postalo ne samo nepotrebno, nego na neki nedokučivi način i čudno, strano, opasno i neprijateljsko.

Osjećao je kao da je Siti napao njegovo naselje i njegovo djetinjstvo, i najradije bi da nije bilo nikakvog mosta, nego da ga od Sitija dijeli ponor bez dna. No istina je bila još strašnija i u tom momentu Lami je po prvi put shvatio njezinu punu težinu: da je njegovo naselje osuđeno na nestanak i da ga za nekoliko dana najvjerojatnije više neće biti.

No, s njom javio se u njemu i jedan drugi osjećaj, osjećaj da je jedan period njegova života zaokružen i da je spreman za druge stvari - možda baš to da jednoga dana postane veliki ratnik, kao što mu je prorekao Val.

Nije htio paliti svog kompanjona, ne samo zato da on ne bi odao njegovu lokaciju, nego i zato što mu se zgadio: vidio je da to uopće nije bio nikakav kompanjon, nego obična špijunska sonda i čudovište koje jako dobro pamti i koje ne odustaje od toga da ga navede na krivi put.

“Dobro jutro”, pozdravio ga je Val dok je pospremao krevet. “Vidim da si se dobro naspavao.”

“Bolje nego u onom centru u Sitiju”, reče Lami. “Još mi ni sad nije jasno kako su nas mogli onako brzo evakuirati. Osjećao sam se tako lijepo, kao da se ispunjavaju svi moji snovi. A sad mi se čini da je sve to bio samo ružan san.”

“Oni vole neugodne stvari raditi na brzinu. Onda ljudi pružaju manji otpor jer su zatečeni, iznenađeni i ustrašeni. Kava koju ste dobili najvjerojatnije je bila drogirana, ali to ne mogu utvrditi jer nemam kemijski analizator.”

“Vjerujem da je, jer sam zaboravio ponijeti tatin medaljon, a to mi se pri punoj svijesti nikad ne bi moglo dogoditi!”

“Vidiš”, složi se Val. “A da to nije bilo spontano, nego dugo pripremano, možeš vidjeti iz činjenice da je sve bilo besprijekorno organizirano.”

“Da, i doček u onom centru i naši brojevi i sve drugo”, potvrdi Lami.

“Lami”, počeo je Val, “kad si već spomenuo

očev medaljon, moram ti nešto reći.”

“Slušam”, pozorno će Lami.

“Riječ je o tvome ocu. Mislim da znam tko je on i znam tko si ti.”

“O mojem ocu? Otkuda bi ti mogao znati tko je on?”

“Možeš li mi donijeti medaljon koji ti je dala tvoja mama?”

“Naravno!” Lami otrči do ladice s medaljonom, pa ga opet pokaže Valu. Oko plavog kruga pisala su slova F - E - F.

“Znaš li što ta slova znače?”, upita Val.

“Znam, odmah sam to skopčao. Znače *Freedom - Equality - Fraternity*”, reče Lami.

“Tako je. To je bilo geslo pod kojim smo se borili. Rekao sam ti da je pokret kojemu je pripadao Valdemar imao uzor u Francuskoj revoluciji i geslo tog pokreta je bilo Sloboda, Jednakost i Bratstvo. Ovaj plavi krug u sredini, on simbolizira Plavi Krug, superiorni misaoni stroj koji je ideološki vodio pokret. Taj medaljon je dokaz da je tvoj otac također pripadao pokretu.”

“I ti ga znaš? Mislim, jesli li ga ikad vidiš?”, ozareno i uzbudođeno upita Lami.

“Zvao se Logan McConnan i pridružio nam se s nepunih četrnaest godina, nakon što su mu kaznene ekspedicije pobile cijelu njegovu obitelj. Bio je s nama oko dvije godine i pokazao se kao vrlo bistar, hrabar i pouzdan. Mnogo je puta razgovarao s Valdemarom. U zadnjoj akciji bili smo poslani u Siti, duboko u neprijateljsku pozadinu, da uništimo lansirna postrojenja krstarećih projektila koji su nam nanosili ogromne gubitke. U četvrtak, 10. kolovoza 2062, izveli smo uspjelu akciju na drugoj strani kanjona, ali su oni dobili pojačanje i imali smo velikih teškoća prilikom povlačenja. Imali su sofisticirana i skupa oružja za detekciju ljudi, ali mogli smo ih efikasno neutralizirati. Povlačili smo se šumom prema drugom rubu kanjona i Valdemar je poslao izvidnicu da utvrdi stanje na izlazu iz kanjona. Jedan od boraca koje

smo poslali bio je i Logan McConnan. Za to vrijeme, Valdemar je odlučio u onoj pećini pričekati da se smrači. Onda su počeli bombardirati i - to sam ti već rekao - tu je pao ...”

Lami je slušao otvorenih ustiju i pogledavao čas Vala, čas medaljon.

“Mama mi je jednom rekla da je tata umro kad sam imao tri godine i da smo se neprestano selili sve dok nismo došli u ovo naselje.”

“Očito je tvoj otac preživio. Nažalost, dalje ti ne mogu pomoći. Nemam podataka na osnovu kojih bih mogao zaključiti što se poslije s njime događalo.”

“Da li si zapamtio kako je izgledao?”, upita odjednom Lami.

“Da. Sve što sam proživio stoji u mojoj glavnoj temporalnoj datoteci, kao na filmskoj vrpci. Usmjeri me prema zidu da ti projiciram sliku!” Rekavši to, Val osvijetli zid i na njemu se pojavi slika mladog čovjeka u uniformi. Izgledao je vrlo ozbiljan za svoje godine, crnokos, prekaljenog lica i nitko ne bi rekao da ima manje od dvadeset godina. “Ima iste oči kao ti. Siguran sam da si njegov sin, iako, nažalost, nemam njegov genetički kod.”

“I mama mi je uvijek govorila da imam njegove oči. Ali, zašto mi to o njemu nisi rekao prije, onda kad sam ti pokazao medaljon?”

“Nisam te htio uznemiravati pred odlazak u Siti. Saznanje o ocu bi te opterećivalo, a ja sam htio da vidiš Siti neopterećen prošlošću. Htio sam, osim toga, da vidiš Siti, jer da ga nisi vido, srce bi te uvijek vuklo k njemu i sve tvoje odluke bile bi nesigurne, jer ne bi znao kakva je druga strana. Ovako, ti sad znaš sve i sve tvoje odluke bit će čvrste, osnovane i nepokolebive ... Kao i Valdemarove.”

U jednom drugom prikazu, Lamijev je otac bio u društvu, a između svih prisutnih isticao se naočiti ratnik duge kose. Držao je odlučan govor i u lijevoj je ruci imao lasersku pušku, a desnom živo gestikulirao objasnjavajući okupljenima plan akcije.

Njegova kosa je Lamija odmah podsjetila na kostur u pećini.

“To je Valdemar, zar ne?”, upitao je. “Tko bi drugi bio, ako ne Valdemar!”

“To je njegova zadnja snimka, i mora da je bila snimljena negdje u blizini, prije nego što su se spustili u kanjon da bi izvršili akciju u Sitiju”, reče Val.

“Ne želim više ići u Siti”, tužno će Lami. “Odmah su me svrstali na samo dno. Ni njima nije bolje, ali to nije ono što sam želio.”

“Takav je Siti. I svi gradovi koji su u njihovim rukama. Ali, slušaj me sada: dok sam prисluškivao njihove poruke, saznao sam da na sjeverozapadu postoje mnogi gradovi koje nisu uspjeli osvojiti. Zato i trebaju toliko vojnika. Građani Sitija to ne znaju, jer im njihovi kompanjoni govore samo o pobjedama.”

“Znaš li koji su to gradovi?”

“Najbliži je udaljen oko pet stotina milja. To je razdaljina koja se, prema mojim proračunima, po ovom vremenu može prijeći za manje od dva dana.”

“Ali kako?”

“Vidio sam nekoliko vozila na gradilištu. Hajde da vidimo što ima!”, reče Val i Lami pristane. Obukao je svoj novi kaput, stavio šal i kapu i, metnuvši Vala oko vrata, izašao iz kolibe.

Naselje je bilo potpuno pusto. Snježna mećava je prestala još u noći i cijelo je naselje bilo tihо kao nikad do tada.

“Šteta što ne mogu uzeti Valdemarovu pušku”, reče Lami, a onda ga druga, snijegom zavijena, gomila podsjeti na odron od prije dva dana. Zaravan je bila pokrivena snijegom i onaj tko nije znao kako je gomila prije izgledala ni po čemu nije mogao zaključiti da se nešto dogodilo.

“Val”, počeo je Lami bojažljivo, “sjećam se kad si me opominjao da ne silazim odmah po pakete. Jesi li isto tako predvidio i taj odron?”

“Ne, to je bilo jednostavnije”, odgovori Val. “Znao sam za nekoliko sličnih nesreća u kojima su

stradali oni koje je trebalo raseliti. To nije vidovitost, nego samo logičko zaključivanje. Ali nemoj da te to sad brine, to je iza nas.”

“Brine me, jer po tome znam koliko im značim. Znači, htjeli su me ubiti da ne dodem u Siti?”, ustrajao je Lami.

“Službeno, oni imaju vrlo stroge i u principu humane propise, ali isto tako službeno, koriste ih samo prema ljudima koji ispunjavaju određene uvjete. Drugim, riječima, njihov zakon nije jednak za sve. To je ono u što se pretvorio ljudski rod. Hajde, prodi sad gradilištem da vidim vozila.”

Na početku naselja, pri rubu kanjona, nalazilo se desetak terenskih vozila, a bilo je i dosta uredno posloženog materijala: daski, čeličnih šipki, cerada i mreža za izgradnju skela, a i desetak kanti s gorivom. Područje na kojem su trebali započeti radovi samo je djelomično bilo ograđeno žičanom ogradom.

“Koji je tvoj plan?”, upitao je Lami Vala.

“Građevinski strojevi me ne zanimaju, ali video sam dva brza *Kingspeed*-ova gusjeničara. Njihova smo vozila koristili dok još nismo imali tenkove i imam u njih puno povjerenje. Uzet ćemo jednoga i u njemu ćemo stići do prvih planina na zapadu.”

“Ali”, započe Lami, “što ako uskoro netko dođe na gradilište?”

“Nitko neće dolaziti”, odgovori Val. “Detektirao sam nekoliko telefonskih razgovora u vezi gradilišta. Radovi će se nastaviti u ponedjeljak ujutro, a do tada mi ćemo već biti daleko. Krenut ćemo sutra ujutro. U noći će zahladiti, a moguća je i snježna oluja. Ali, ti moraš donijeti odluku na koju ćeš stranu.”

“Donio sam je kad si mi pokazao sliku oca”, reče Lami. “Nastavit ću se boriti kao i Valdemar!”

“Ponosim se tobom. Želio bih ti reći da nisi pogriješio, jer je Valdemar bio slavan borac i preko mene, kao njegovog kompanjona, upoznati ćeš mnogo ljudi koji će ti pomoći. To su živi ljudi koji

snagom vlastite volje i međusobnog uvažavanja grade svoj svijet i koje vrijedi poznavati, i nisu kao one mumije u Sitiju kojima njihovi kompanjoni manipuliraju kao lutkama.”

“Da”, Lami će pomalo odsutno, a onda polako podje na drugu stranu gradilišta, pa zastane na jednom mjestu. “Ovdje sam znao sjediti tolike večeri ... i maštati o Sitiju”, zagleda se u daljinu.

“Pazi, ne prilazi previše blizu rubu!”, opomenu ga Val. “Sklisko je!”

“Tko zna, možda više nikad neću sjediti na tom mjestu!”, sjetno će Lami.

“Potpuno te razumijem”, reče Val. “Onda se oprosti sa svojim uspomenama i uzmi vremena koliko ti treba. Nikamo nam se ne žuri!”

“Nije u pitanju Siti. On me više ne privlači. Nego majka ...”

“Ne razumijem.”

“Kad je umrla, došli su helikopterom iz Sitija i odvezli je. Nikad nisam saznao gdje su je sahranili, dali su mi samo neki broj. Dok još nisam znao što je Siti, k njemu me vukla i misao da su i nju odvezli u njega. Sad kad znam kakav je Siti, grozna mi je i sama pomisao da su je odveli u takvo mjesto.”

“Nemoj misliti na to! Tješi se time da je bila slobodna dok je bila s tobom. Tvoja prošlost je nešto što ti više nitko ne može oduzeti!”

“Idem!”, reče Lami tvrdo. “Ali moram napraviti još jednu stvar!” To rekavši, posegnuo je u džep hlača i izvukao iz njega Partnera, svojeg starog kompanjona. “Šteta što ga ne smijem paliti, najradije bih mu rekao što ga ide.”

Pogledao je još jednom svoj stari PIC, a onda ga svom snagom zavitlao iznad glave i bacio u kanjon. “Sad sam čist!”, reče pa se obrati Valu: “Možemo se vratiti. Sad me više ne smiješ iznevjeriti!”

Dućan na početku naselja nije bio zaključan i mnogo je robe nestalo s njegovih polica, ali ostalo je dosta riže, konzervi, dvopeka, bombona,

čokolada, praškova za pića, čipsova i drugih namirnica. Lami je uzeo s blagajne jednu vrećicu i stavio u nju nekoliko najpotrebnijih stvari.

“Danas mi je bio najljepši dan u životu”, rekao je Lami predvečer. “Mislim, otkad mi je umrla mama.”

“Mislio sam da će ti biti poseban”, reče Val. “Zato sam ti ga cijelog snimio, i to na hologram u boji. Nadajmo se da ćeš ga se jednog dana ugodno sjećati!”

“Hvala ti”, reče Lami. “Sad vidim da si mi pravi prijatelj. Tako mi je drago da sam svoj stari PIC bacio u smeće! Šteta je samo što moram otići baš sad kad imam toliko mnogo hrane, koliko nikad nisam imao, gotovo za cijelu zimu. To nije fer! Najradije bih zauvijek ostao ovdje!”

Dok je večerao, po prvi put obilno i bez straha da li će mu dovoljno ostati za sutra, pitao je Vala: “Pa jesu li stvarno oni, koji su htjeli sve samo za sebe, bili toliko superiorni u odnosu na ostale, kad su im tako spretno zamijenili najveće pomagače i prijatelje, PIC-ove poput tebe, za one smutljivce?”

“Nisu, ali oni su bar nešto radili i planirali, a mase su bile ne toliko glupe, koliko lijene i htjele su sve na pladnju, čak i vlastite misli. Sjeti se kako su upotrebljavali prve kompanjone! PIC-ovi su trebali podići nivo ljudske inteligencije i od ljudske rase stvoriti najnapredniju vrstu u Univerzumu, ali zbog ljudske lijenosti stvorili su psihičke ovisnike, bogalje i nakaze. Možda je ovo danas i ultimativna pravda, tko zna. Ni ja nisam sveznalica.”

“Prije nego smo dobili one pakete, htio si mi pokazati imaginarne svjetove kako ih je zamišljaо Plavi Krug”, reče Lami. “A ja sam te prekinuo jer sam bio suviše uzbudjen time da će uskoro vidjeti Siti. Hajde, pokaži mi kako je taj svijet trebao izgledati, da znam za što će se boriti!”

“To nije bio jedan svijet”, odvrati Val. “Borili smo se za slobodu čovjeka i nesputanu slobodu duha, koja bi bila u stanju stvoriti tisuće svjetova takvih da bi prema svakom od njih ovaj

današnji svijet - tako jadan, neprirodan, sputan, prijevarni i nasilnički - izgledao kao zoološki vrt prema rajske vrtovima. Hajde, zamrači sobu!”

Lami odmah podje prozoru i spusti preko njega grubu platnenu zavjesu. Vani se već bilo smračilo, čuo se fijuk vjetra u pukotinama između prozora i prozorskog okvira, a vjetar je mlatarao svjetiljkama ulične rasvjete oko kojih su se vrtožile krupne snježne pahulje. Potom je ugasio svjetlo, sjeo na stolac i namjestio Vala tako da je holografska slika padala u prazninu između stola i stropa.

Val se nije trebao dugo pripremati. Nakon što je odredio parametre projekcije, počeo je projicirati najljepše panorame koje je Lami ikada vidoio. Bila su to fantazmagorična naselja u savršenom skladu sa svojom prirodnom okolinom; bujni vrtovi iz kojih se razlijevalo raznobojno cvijeće, a ljudi u dostojanstvenim odorama se okupljali u kićenim paviljonima, i veliki gradovi prema kojima je Siti sa svim svojim čudima, zakonima, praksama i navikama bio obično kaotično naselje sebičnih, neurotičnih, frustriranih, drogiranih i numeriranih luđaka. Plavi Krug je koristio i motive iz ljudske povijesti, ali ih je oplemenjivao visokom tehnologijom i umjetnički dorađivao do savršenstva.

“Pa gdje sam do sad bio?”, zapitao se Lami, jer mu se u jednom trenutku sve dotad proživljeno učinilo kao izgubljeno vrijeme.

U jednom trenutku, prikaz je postao posebno privlačan. Kao kroz maglu, u visini se ukazala široka panorama od nekoliko veličanstvenih zgrada između kojih su bilidrvoredi sa šetalištima, njegovani vrtovi sa skulpturama i bazeni s osvijetljenim vodoskocima. Mahinalno, Lami se primio za džep hlača i osjetio pod prstima pilule za obogaćivanje memorije, koje mu je bila dala djevojka iz Sitija.

“Diana ... Ako želiš nešto zapamtiti, uzmi pilulu i toga ćeš se uvijek sjećati”, sjetio se njezinih

riječi. "Htio bih zapamtiti ovu sliku. I današnji dan ... da ga nikad ne zaboravim."

Stavio je pilulu u usta i popio je s čašom mljeka.

Isprva se nije dogodilo ništa, a onda mu se učinilo kao da je prikaz postao jasniji i jarkiji. Boje su počele dobivati dubinu i kao da je svaka boja dobila svoj unutarnji spektar. Čaroban dvorac je bio kao u oblacima i u njegove se vrtove ulazilo kroz velika kićena vrata od kovanog željeza. Teška vrata bila su poluotvorena, rubovi uz njih obrasli gustom jarkozelenom travom iz koje su nicali svijetleći stručkovi raznobojnog cvijeća. U Lamijevom životu odjednom se prema tim vratima stao rađati most od svjetla. Vidio je sebe u svojem novom zlatastom odijelu kako čvrstim koracima grabi prema tim kolosalnim vratima što vode u dvorac sazdan od svjetlosti. Slika mu je bila poznata i on se nasmiješio.

"Lami, nekako mi drhtiš, je li ti hladno?", upitao je Val koji je visio na lančiću o Lamijevom vratu.

"Nije, baš mi je dobro, sviđa mi se ovaj dvorac i ovaj vrt i ... i sve."

Vratio se na most. Nije to više bio most prema Sitiju, nego most prema pravom i istinskom svijetu za koji je Lami znao da ga nikad neće izdati. Gledao je sebe u zlatastom kaputu kako hrabro korača prema velebnim vratima iza kojih su bili raskošni svjetlosni vrtovi, a onda mu se učinilo da odmiče i da će mu pobjeći. Počeo je užurbano disati.

"Moram uzeti još jednu pilulu", odlučio je, iako se sjećao da mu je Diana rekla da smije uzeti samo jednu dnevno. "Samo danas, jer sutra ionako odlazim ... Val neće ništa znati ... Uostalom, ako danas uzmem sve, onda sam siguran da sutra neću uzeti nijednu", rezonirao je, a onda je brzo uzeo obje preostale pilule i popio ih.

Nakon nekoliko minuta, percepcija Valovih slika mu se ponovno pojačala i svaki detalj je

buknuo kao da u sebi sadrži cijelu sliku i sve su se te slike počele preklapati u neizrecivo plastičan prikaz koji kao da je gledao iz nebrojeno mnogo očišta. Po volji, mogao je vidjeti ne samo kako izgleda cjelina s bilo kojeg mjestu, nego je i svaki detalj mogao vidjeti i iz velike daljine i iz neposredne blizine, a onda je dobio jak osjećaj poistovjećenja sa svime što je video, kao da je svaki detalj bio dio njega i kao da je on bio u svakom od njih. Shodno tome, zvukovi iz malih Valovih zvučnika postali su jaki kao da ih najjača pojačala puštaju iz svakog kuta Lamijeve male sobe. Osjetio je u sebi neku novu snagu, a onda se Lami na mostu okrenuo i pogledao ga ravno u oči. U njegovim očima zrcalila se neka čudna tajanstvena zavodljivost i zavodljiva tajanstvenost.

"Ja? To sam stvarno ja?", upitao je Lami iznenađeno, a onda se nasmijao. "Znam tko si!", rekao je Lamiju na mostu. "Ti si onaj dio mene koji je ostao na nebu! Sad ču te sustići!"

Lami od svjetla ga je laganim pokretom ruke stao pozivati k sebi i, općaran svojim novoprobuđenim višim jastvom, Lami je polako ustao i kao u snu zakoračio na most od svjetlosti. Lami ispred njega počeo je hodati brže i to je i Lamija natjeralo da ubrza. Htio je sustići Lamija od svjetlosti, ali nije mogao, i kad je taj Lami stigao do vrata, na njima se pojavio lik snažnog ratnika čije je lice zračilo granitnom srčanošću i koji mu se prijateljski smješkao. Zajedno s Lamijem od svjetlosti, čekao ga je na vratima iza kojih su se nazirali tornjevi velebnog dvorca u neopisivo raskošnom vrtu punom čarobnih boja, vrtu u kojemu su svi stanovnici nedjeljna djeca, u kojemu je svaki dan nedjelja, u kojemu vlada vječno ljeto i u kojemu nema ni dana ni noći, ni brojeva.

"Valdemar!", prepozna Lami ratnika i srce mu zakuca jače. "Je li ono Valdemar?", upitao je Vala.

"Kakav Valdemar, gdje?", reagirao je odmah Val, nakratko zašutio, pa onda opet

progovorio: "Lami, je li ti to negdje vidiš Valdemara?"

"Da, na ulazu u vrtove", odgovori Lami.

"Lami", poče Val pažljivo, "nema nikakvog Valdemara. Projiciram ti Versailles, dvorac francuskih kraljeva, tehnički i umjetnički dorađen i obogaćen tornjevima, palmama i egzotičnom florom."

A onda je osjetio da je Lami počeo jače drhtati. "Lami, jesli ... jesli, možda, uzimao one Dianine pilule?", pitao je.

"Malo", prizna Lami.

"Lami, nemoj se igrati s time, ja ti ne mogu pomoći ako ti se nešto dogodi!", opomenu Val. Aktivirao je svoj mikrofon i čuo da Lamijevo srce vrlo ubrzano kuca. "Lami, jesli čuo što sam ti rekao?"

Ali, Lami ga više nije slušao. Ubrzao je da što prije stigne do vrata. Kad je stigao na otprilike pola puta, do mjesta na kojem je prvi put ugledao Lamiju, okrenuo se i pogledao niz most. Iza njega više nije bilo žive duše: kanjon je zjapio kao bezdušna crna jama, a njegovo naselje se naziralo nisko dolje na njegovom rubu kao kroz maglu. U jednoj kolibici na kraju naselja, na starom drvenom stolcu, nepomično je sjedio Lami i gledao u njega očima od tame, a iz kolibice je, kao iz dubokog ponora, dopiralo Valovo zazivanje: "Lami, Lami, čuješ li me? Lami, reci mi nešto, da znam da je s tobom sve u redu!"

Dok je promatrao što je ostalo iza njega, u Lamijevim očima zrcalila se neka čudna riješenost i svečana zahvalnost. A onda se ponovno okrenuo prema plamtećem dvoruču iznad vremena i zakoračio ka kolosalnim zlatnim vratima na kojima su ga čekali njegovi prijatelji za vječnost.

Vidjevši da se Lami počeo gubiti, Val je trenutačno ugasio hologram. Skoncentrirao se na svoju kameru: na njegovom ekranu bio je samo dio stropa i uže na kojemu se sušilo Lamijevo rublje i neke krpe za brisanje. Bez Lamija Val se, prirodno,

nije mogao ni pomaknuti.

"Lami? Lami, jesli zaspao?", tiho ga je zazvao. "Nemoj spavati, još se moramo dosta toga dogоворити i moraš se pripremiti za put!"

Onda je primijetio da je Lami prestao drhtati. Akcelerometri su prestali davati signale bilo kakvog pomaka. To je značilo samo jedno: da je Lami prestao disati. Sa zebnjom se Val ponovno prebacio na svoj super-osjetljivi mikrofon.

"Lami!", zaviknuo je najglasnije što je mogao. "Lami! Oh, neee!"

No, bilo je kasno: Lami je već prošao kroz vrata svijeta vječnog svjetla ...

Sutradan, osvanuo je nedjeljni dan. Bezimeni, sivi, magleni. Vatra u peći u maloj kolibici na kraju naselja već se davno bila ugasila, a mraz je okitio prozorska stakla buketima kristalnih ruža. Na radilištu, led je okovao gusjenice teških strojeva. Naseljem je vijao vjetar i raznosio suhi, prhki snijeg kroz glavnu ulicu u kanjon, pokrivajući otpad. Kanjon je izgledao kao pejzaž pun pitomih bijelih brdašaca, a u daljini ocrtavao se Siti, kao ukleto mjesto u kojem nije više bilo ni prirodnih dana ni prirodnih noći, ni prirodnih godišnjih doba, ni prirodnog života ni prirodne smrti.

* * *

Ponedjeljak je počeo bučno. U samo praskozorje, veliki teretni rotodini iskricali su teške građevinske strojeve od čije je buke bilo grozniye jedino podrhtavanje tla pod njihovim moćnim gusjenicama i njihove još grozniye namjere.

Kad su se prikupili, iz vozila su izišli ljudi pod žutim kacigama i okupili se oko šefa gradilišta, koji je odmah raširio veliku kartu i objesio je na terensko vozilo tako da je svi vide.

"Odlučeno je da se naselje ne raskopava", počeо im je on odmah izlagati plan akcije, "nego da se cijelo izgura u klanac. Taj materijal ionako nemamo kamo odvesti. Naselje je evakuirano prije

dva dana, ali neka vozači najprije prođu svim nastambama da utvrde da u njima nema nikoga, da izbjegnemo probleme. Optimalne putanje vozila su vam već u računalima i - nemate što misliti. Izgubili smo nekoliko dana zbog nevremena i to moramo nadoknaditi. Hoću da do podneva cijela zaravan do šume bude čista kao ogledalo! Imate deset minuta za kavu, a onda na posao!"

Dobivši zadatke, ljudi su se ubrzo razišli, neki prema vozilima, a većina prema naselju. Jedan radnik došao je i do Lamijeve kolibe i, otvorivši klimava vrata, pogledao u nju. Vidjevši Lamijev obris u polumraku pred zamračenim prozorom, ljutito je opsovao i dozvao drugoga.

"Ej, izgleda da ovdje ima nekoga! Mali, ej, mali!", podviknuo je, a na dovratku se ubrzo pokazao i drugi terenac.

Ušli su u kolibu i zastali pred stolcem na kojemu je, naslonjen na kruti naslon, sjedio Lami, mirno kao da spava. Njegove otvorene oči gledale su negdje u prazninu neposredno ispod stropa. Jedan radnik prišao je prozoru i podigao platnene zavjese, a u prostoriju je prodrlo puno danje svjetlo i osvijetlilo uredno složeni krevet, trošne police na zidu, stol s otvorenim tetrapakom smrznutog mljeka, mali štednjak u kutu i nekoliko naslaganih paketa hrane s oznakom 'Ne smije se prodavati' na oniskoj polici. Na stalku uz vrata visio je zlatasti Lamijev kaput.

Drugi je terenac za to vrijeme prišao dječaku na stolcu i opipao mu puls. "Izgleda da je mrtav", reče. "Tko nam je za prvu pomoć?"

"Sad ću ga pozvati!", reče prvi i brzo ode. Nakon nekoliko minuta vratio se s trećim koji je u ruci držao torbu za prvu pomoć. Brzo je prišao stolcu s Lamijem i kleknuo do njega. Izvukao je iz torbe mali uređaj koji je nalikovao na voltmetar, pa brzo odmotao žice, zatim dignuo Lamijevu klonulu ruku i odgrnuo mu rukav.

"Već je ukrućen", rekao je i zarinuo mu u podlakticu iglenu probu. Pritisnuo je tipku i na

uređaju se pokazalo nekoliko brojeva.

"Mrtav je trideset sati i petnaest minuta", reče. "Zovi šefa, moramo to prijaviti."

"Koliko je star?", upitao je terenac koji ga je našao.

"Čekaj", reče onaj za prvu pomoć i prebací uredaj na drugo područje. "Ovdje mi izlazi 170 godina. Nemoguće!"

"Pa jasno da je nemoguće!", reče prvi i nagne se da bolje vidi što je to uredaj pokazivao. "Mrtav je, zato ti pokazuje krivo! Zar ne znaš raditi s dijagnomasterom? Ako je mrtav, moraš staviti na crveno, gledaj ovako", reče i zakrene sklopku do kraja. "Evo, četrnaest godina i sedam mjeseci."

"Odlaze sve ranije i ranije", reče prvi terenac, a u sobi se pojavi šef smjene.

"Prokletstvo!", opsovao je. "Samo nam je to trebalo! Moram telefonirati!"

Rekavši to, brzo je iz džepa svog kožnatog prsluka uzeo radiotelefon i utipkao nekoliko brojeva. Kad je dobio vezu, kratko je obavijestio o nalazu. "Petnaestogodišnjak, mrtav oko trideset sati ... Da, da, čini se negdje oko jedanaest sati u noći sa subote na nedjelju", rekao je kratko. "Svakako ... Naravno, odmah ću pogledati", reče i obrati se terencu koji je klečao pored dječaka. "Ima li broj?"

"Nema, šta bi imao ... Neki dan su ih jedno trideset odveli u sabirni. Ovaj je zaostao pa se smrznuo", reče ovaj, ali ipak odgrnu rukav s dječakovе lijeve ruke. "Ne, čekaj, čekaj, ima!"

"Ima", kratko odgovori šef radilišta u svoj telefon. "Devet ... Razumijem ...", reče i prekine razgovor. "Moramo pričekati", reče bezbojnim glasom. U tišini su čekali da se javi šefov telefon i kad je on ponovno zazvonio, šef radilišta ga je brzo stavio na uho.

"Ali ...", pokušao je nekoliko puta prekinuti sugovornika s druge strane žice. "Ali, on ima broj ... Dobro ...", rekao je i hitrim koracima izašao iz kolibe pa se odmaknuo u stranu gdje ga nitko nije mogao čuti. Razgovor je trajao neko vrijeme, a

onda je završio prilično naglo. Dok je spremao telefon natrag u džep, video je da mu s glavne ceste prilazi predradnik Mark.

“Što je, zar nešto nije u redu?”, upitao je Mark, vidjevši izgubljen izraz na njegovom licu. Šef radilišta uzdahne i jednom rukom skine kacigu, a drugom prođe kroz prosijedu kosu. Zatim polako stavi kacigu natrag na glavu i stavi predradniku ruku na rame i prijateljski ga zagrli oko vrata, te započne s njim koračati u smjeru kolibe. “Vidiš, Mark, mi ne odlučujemo o tome. Sjećaš li se kad smo onomad našli onu dvojicu što su se razbili s motociklom?”

“Da, kako ne!”, reče Mark, osjećajući da mu se šef spremi reći nešto što mu neće biti drago čuti.

“Vidiš, taj slučaj nam je uzeo cijeli dan, i još sutradan su dolazili i imali smo na tone papirologije. Oni u bazi ne bi htjeli da se takve stvari ponavljam, jer to košta, a nama se žuri. Razumiješ li što mislim?”

“Ne!”, reče tvrdo predradnik. “Kad dolazi policija?”

“Neće doći nikakva policija”, odgovori šef i osloboди predradnika svog prijateljskog zagrljaja.

“Moraš mi objasniti što to znači!”, reče predradnik.

“To znači da neće biti nikakve istrage u vezi onog maloga. Vidiš li ovaj kanjon?”, zapita zatim i prođe rukom pokazujući usjeklinu punu velikih gomila otpada. “Ova jama se punila otpadom više od pola stoljeća. Što misliš, koliko u njoj ima leševa?”

“Pa, ne znam”, reče predradnik u nedoumici. “Nisam nikad razmišljao o tome.”

“Onih koji su se drogirali, onih koji su bježali od policije pa zaglavili, onih koje je tu ostavila mafija, onih koji su pokušali pobjeći iz Sitijsa, onih koje su dovezli u kontejnerima i plastičnim vrećama, da i ne spominjem ilegalne medicinske operacije ... A i odroni odnose svoje žrtve. Ima ih ne na desetke, nego na stotine, ako ne i

na tisuće. *Life sucks.*”

“I ... I što ćemo onda učiniti?”, upita Mark.

“Oni u bazi ne žele da pridajemo previše pažnje tom slučaju. Sahranit ćemo ga u njegovoju kućici, a nju ćemo spustiti na jednu zaravan, tu blizu, pri rubu kanjona. Idi, reci radnicima da nastave svoj posao. Obavit ćemo to za vrijeme marende.”

“Razumijem”, suho reče Mark.

“Mark, vjeruj mi, to je najviše što možemo učiniti za njega. I reci im da upotrijebe veliki kran. Hoću da ta kućica bude spuštena u jednom komadu!”

Mark se okrene bez riječi i napravi par koraka, a onda se iznenada vrati i reče: “Broj mu nije počinjao sa devet, reci mi da nije!” Šef radilišta vidje jetki bljesak u njegovim očima.

“Znaš da ne mogu”, šef pogleda u stranu.

“Znaš što će ti reći”, Mark odvrne lijevi rukav svoje košulje. “Moj broj počinje sa šest, ali se često osjećam mnogo bolje kad ga čitam obrnuto! Onda si barem mogu pogledati u oči kad se ujutro brijem pred ogledalom!”, reče i spusti rukav. “Sad idem, uredit ću sve kao što si rekao.”

To rekavši, otiašao je žurnim korakom, praćen šefovom šutnjom. Kad je ostao sam, šef radilišta tiho je ušao u Lamijevo kolibu. Lami je i dalje čvrsto sjedio na svojem krutom drvenom stolcu i šef radilišta mu priđe i prijeđe rukom preko očiju, nakon čega su se trebale sklopiti. Ali, ostale su otvorene čak i pri ponovljenim pokušajima. Šef gradilišta u nedoumici skine kacigu i neko je vrijeme tako bez riječi stajao pred dječakom. Lamijeve velike crne oči gledale su nekamo prema stropu i on nehotice pogleda u tom smjeru: ali tamo nije bilo ništa, samo strop od prešanog drveta koji je na jednom mjestu prokišnjavao, nekoliko užadi na kojima su se sušile Lamijeve hlače, ručnik i dvije istrošene kuhinjske krpe.

Lamijevo lice odavalо je smirenost, blagost, čak i svojevrsnu radost, kao neku čudesnu

prosvijetljenost i uzvišenu spokojnost koju šef gradilišta nikad nije video ni na živima, a kamoli na mrtvima. Zimska flanelna košulja mu je bila otvorena i na njegovim prsim visio je njegov mali PIC i šef smjene na trenutak pomisli da bi ga trebao uzeti i iz njega možda saznati nešto više o dječaku, ali je odustao od toga.

“Ne, ne smijem, to je njegovo ... taj njegov mali PIC koji ne košta više od jednog dolara. Ako i njega nije pobrao na tom smetlištu”, rekao je samom sebi i umjesto toga zakopčao Lamiju košulju. Onda je ponovno navukao zastor na prozoru i tiho izašao iz kolibe.

U deset sati, radnici su se okupili na cesti koja je vodila kroz naselje. Mnogo kućica, koliba, brvnara, potleušica i straćara već je bilo odgurano u kanjon iiza njih ostajale su samo pojedinačne cigle, pokrovne ploče, razbijena stakla, polomljeni komadi namještaja ili razderani komadi odjeće. U svečanoj tišini jedna velika dizalica podigla je Lamijevu kolibicu i iznijela je nasred ceste i počela polako voziti kroz ono što je ostalo od naselja prema rubu kanjona. Radnici, njih stotinjak, stajali su poredani uz cestu i iz pijeteta skinuli svoje žute kacige i, kako je dizalica prolazila pored njih, polako se priključivali koloni. Kad je stigla do ruba kanjona, dizalica je ispružila svoj krak i lagano spustila kolibu na rahlo tlo jedne male zaravni kroz čiji se snježni pokrov naziralo nisko žbunje i na čijem se drugom kraju nalazilo razgranato drvo sa zaostalim velikim plavim zmajem. Zapadni vjetar što je neprestano puhao nekako je oslobođio zmaja, koji je sad vijorio prema kanjonu i Sitiju kao velika plava zastava.

Nakon ceremonije, radnici su se u tišini razišli i na radilište se poslije toga postepeno vratila radna atmosfera. Ralice su još mnogo puta prošle naseljem i čistile teren. Velike mase materijala bivale su iz visine bačene na rahlo tlo kanjona i nestabilni geodetski sistem u jednom je trenutku izgubio ravnotežu i stao se urušavati, popunjavajući

praznine duboko ispod svoje površine. U tom potresu urušila se i Lamijeva pećina i kućica je probila njezin krov i propala u veliku središnju prostoriju. Tu se raspala na dva dijela i zastala. Mali potresi koji su uslijedili učinili su da stolac s mrtvim Lamijevim tijelom otkliže do pukotine u podu i propadne na pod pećine. Padnuvši pod kutem, zanjihao se i pao, neposredno pored Valdemarovog kostura, a iz Lamijeve košulje ispaо je Valdemarov PIC i pao na vlažno tlo, gotovo na isto mjesto s kojeg ga je Lami bio uzeo. Slučaj je htio da Valova mikrokamera bude okrenuta prema gore i u jednom je času Val, koji je još uvijek radio jer ga Lami nikad nije ugasio, video u svojem infracrvenom ekranu dio lubanje svojeg davnog vlasnika i klonulu Lamijevu ruku.

Val je znao sve što se dogodilo, ali misli su mu bile zakočene i zaleđene, kao da su sve redom udarile u nevidljivu barijeru. Nakon nekoliko dana, odozgo je polako počela nadirati masa superbetona i začepljivati svaku, pa i najmanju pukotinu, za most koji je trebao trajati pet stotina godina. Dolje, s osjećajem neispunjenoosti očekivanja koji bi odgovarao ljudskoj tuzi, a možda i osjećaju krivice, u vremenu nakon vremena, Val je u svojem subneuronском kvantnom mozgu po tko zna koji put za redom izredavao alternativne budućnosti i nastojao shvatiti kako je mogao tako strašno pogriješiti u svojem proročanstvu Lamijeve sudbine i kako je bilo moguće da ga njegove misli, koje su trebale biti tako nadmoćne, bace toliko daleko od istine. Trajalo je to danima, sve dok nije osjetio kako mu misli postaju sve slabije i slabije i kako se zauvijek prazne njegove posljednje baterije.

